

คู่มือ การประเมินมาตรฐานคุณภาพ

แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
ความสำคัญของมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	1
นิยามของคำสำคัญ	1
กรอบแนวคิด	3
การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	3
องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	3
เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน	
1. คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก	4
2. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	4
องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	4
เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน	
1. ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	4
2. การเข้าถึง	4
3. ความปลอดภัย	4
4. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	4
องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ	4
เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน	
1. การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม	5
2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว	5
การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	5
กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งน้ำตกที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว	6
กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว	6
ตัวอย่างการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	8
ภาคผนวก :	27
แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	29
ประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว	49

ความสำคัญของมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทหนึ่ง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction) หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้อาจจะเป็นความงามตามสภาพธรรมชาติ ความแปลกตาของสภาพธรรมชาติ สัตว์หายากที่หายากทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ (Special Environmental Features) หรือสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางวิชาการก็ได้

แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะคือเมื่อถูกทำลายแล้วก็จะหมดสภาพไปไม่สามารถฟื้นฟูคืนสู่สภาพเดิมได้โดยง่ายหรือต้องใช้เวลาอันยาวนานในการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิม จึงต้องมีการดูแลรักษาทรัพยากรอย่างดี ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้มิได้เกิดขึ้นเพื่อการท่องเที่ยว แต่เป็นการนำการท่องเที่ยวเข้าไปผนวก กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เช่น เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ดูนก/แมลง ส่องสัตว์ เล่นน้ำตก เป็นต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีย่อยและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีสภาพและการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา มีระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในตัวเองด้วยปัจจัยต่างๆ กัน และองค์ประกอบเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจค่อยเป็นค่อยไปหรืออาจรวดเร็วมากจนเห็นได้ชัดเจนแล้วแต่กรณีไป ซึ่งผลจากการใช้ประโยชน์ของมนุษย์อาจทำให้เกิดการสูญสลายของแหล่งธรรมชาตินั้นได้ ถ้าปราศจากความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรนั้นๆ

ความสวยงามของแหล่งธรรมชาติที่มีอยู่มากมายในประเทศไทย เป็นจุดดึงดูดสำคัญด้านการท่องเที่ยว แต่การเปิดพื้นที่ธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดการจัดการที่ดีทำให้แหล่งธรรมชาติหลายแห่งเกิดความเสื่อมโทรม และส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวในที่สุด ดังนั้น การกำหนดกรอบหรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่างๆ ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย และยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกให้นักท่องเที่ยวรับรู้ในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทางการท่องเที่ยวด้วย รวมทั้งเป็นการยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

นิยามของคำสำคัญ

น้ำตก หมายถึง ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดจากธารน้ำไหลผ่านภูมิประเทศที่มีความลาดชัน ซึ่งทำให้มีการเปลี่ยนระดับหรือเกิดความแตกต่างกันของระดับของธารน้ำ ทำให้ลักษณะการไหลของธารน้ำนั้นเปลี่ยนแปลงไป มีลักษณะที่ไหลตกลงมาจากที่สูงหรือไหลลดหลั่นกันลงมาเป็นชั้นๆ ซึ่งก่อให้เกิดความงดงาม

ความตื่นตาตื่นใจ และสามารถดึงดูดความสนใจของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี น้ำตกบางแห่งมีการไหลของน้ำโจนลงมาด้วยความแรง ทำให้แผ่นดินหรือชั้นหินที่รองรับน้ำนั้นถูกกัดเซาะเป็นแอ่ง แอ่งบางแห่งกว้างใหญ่เล่นน้ำได้ ในธรรมชาตินั้น น้ำตกสามารถแบ่งลักษณะการไหลของน้ำได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

น้ำตก (fall) เป็นการไหลของน้ำที่มีความต่างระดับกันมากระหว่างต้นน้ำกับปลายน้ำ ลักษณะของน้ำที่ไหลโจนลงมา อาจมีความชันมากหรือเป็นแนวตั้ง ดังเช่น น้ำตกเหวสุวัต อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และน้ำตกที่ลือชู เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดตาก เป็นต้น

แก่ง (rapid) เป็นการไหลของน้ำที่มีความต่างระดับกันไม่มากนักระหว่างต้นน้ำกับปลายน้ำ การไหลของน้ำลดหลั่นลงมาตามแก่งหิน ดังเช่น น้ำตกมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี และน้ำตกวังตะไคร้ จังหวัดนครนายก เป็นต้น

ทั้งนี้ น้ำตกทั้งสองลักษณะพบเห็นได้ทั่วไป แต่น้ำตกบางแห่งมีลักษณะการไหลของน้ำทั้งสองผสมผสานอยู่ด้วยกัน เช่น น้ำตกเอราวัณ อุทยานแห่งชาติเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

น้ำตกส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดตั้งอยู่ในป่าต้นน้ำ ซึ่งโดยทั่วไปจะตั้งอยู่โดดๆ แต่บางแห่งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ลักษณะการไหลของธารน้ำตก บางแห่งมีลำห้วย/ลำธารมากกว่า 1 สาย ไหลมารวมกันที่หน้าผาแล้วจึงตกลงมา แต่น้ำตกบางแห่งธารน้ำแต่ละสายไหลแยกกัน ลงสู่แอ่งน้ำเบื้องล่าง เช่น น้ำตกคลองลาน อุทยานแห่งชาติคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เป็นต้น

แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีน้ำตกเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งน้ำตก ได้แก่ การว่ายน้ำ การนั่งพักผ่อน รับประทานอาหาร การเดินสำรวจน้ำตก การล่องแก่ง การดูนก และการตกปลา เป็นต้น

มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกที่มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีหลักเกณฑ์และดัชนีชี้วัดในการพิจารณาความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และความมีคุณภาพ เพื่อใช้ประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นด้วย

เกณฑ์ (Criteria) หมายถึง ปัจจัยหรือตัวแปรที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้กำหนดคุณลักษณะขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

ดัชนีชี้วัด (Indicator) หมายถึง ปัจจัยหรือตัวแปรที่กำหนดขึ้นเพื่อแสดงถึงคุณสมบัติของแต่ละเกณฑ์ ซึ่งดัชนีชี้วัดในการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกมีทั้งที่อยู่ในรูปของค่าเชิงคุณภาพหรือในรูปของค่าเชิงปริมาณ

คุณค่าด้านการท่องเที่ยว หมายถึง คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยทั้งในด้านกายภาพ ชีวภาพ และด้านเศรษฐกิจสังคม ซึ่งทำให้น้ำตกมีความสวยงามและความน่าสนใจ สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมได้

ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย หมายถึง ภาวะของปัจจัยต่างๆ ที่อยู่รอบๆ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติของน้ำตกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของน้ำตกในด้านใดด้านหนึ่ง ปัจจัยต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้น อาจมาจากภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่ไม่สามารถยับยั้งภัยธรรมชาตินั้นได้ และอีกประการหนึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะตั้งใจหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านลบขึ้นกับสิ่งแวดล้อมได้

ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งธรรมชาตินั้นๆ ให้มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การเข้าถึง ด้านความปลอดภัย การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การสนับสนุนการพัฒนาจากองค์การต่างๆ เป็นต้น

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดการพัฒนายั่งยืน

กรอบแนวคิด

ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกที่มีชื่อเสียงด้านความสวยงามอยู่มากมายหลายแห่ง และเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั่วโลก ในปีหนึ่งๆ น้ำตกของประเทศไทยได้รองรับความต้องการจากการท่องเที่ยวมหาศาล การเข้าไปใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกจึงต้องพึงระวังไว้เสมอว่าต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สภาพธรรมชาติดั้งเดิม ทั้งยังต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินการในพื้นที่อย่างรอบคอบว่าจะมีผลกระทบอย่างไร มากน้อยแค่ไหน มีมาตรการในการลดผลกระทบอย่างไร และมีระบบการจัดการให้กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นไม่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงสภาพของน้ำตกจนเสื่อมสภาพลงไป ดังนั้นจึงควรมีการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานที่สามารถใช้ได้กับน้ำตกท่องเที่ยวทุกแห่งทั่วประเทศ ที่ผ่านมามีการจัดทำเกณฑ์การประเมินคุณค่าของแหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตกและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกโดยหลายหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งในการศึกษาจัดทำเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางคณะผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์และประยุกต์ใช้กับการกำหนดกรอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในครั้งนี้

การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก นอกจากจะเน้นไปที่คุณค่าหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ซึ่งเป็นศักยภาพในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมแล้ว ยังพิจารณาถึงความเหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติดั้งเดิม และศักยภาพด้านการท่องเที่ยว

การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ทางคณะผู้ศึกษาได้ทำการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานจากองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ด้าน สำหรับประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

หมายถึงคุณค่าหรือความสำคัญของแหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตก ซึ่งเกิดขึ้นจากหลายองค์ประกอบทั้งในด้านความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่มีต่อระบบนิเวศ ความสำคัญต่อมนุษย์จากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติ คุณค่าทางด้านการศึกษา และคุณค่าทางด้านจิตใจ รวมถึงความเสี่ยงต่อการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงภาวะของปัจจัยต่างๆ ที่อยู่รอบๆ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติของน้ำตกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้านใดด้านหนึ่ง ปัจจัยต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้น อาจมาจากภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้แต่ไม่สามารถยับยั้งภัยธรรมชาตินั้นได้ และอีกประการหนึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะตั้งใจหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านลบขึ้นกับสิ่งแวดล้อมได้

4 คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณค่าและความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ประกอบด้วย ปัจจัยหลักที่ใช้ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก ประกอบด้วย 13 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ปริมาณน้ำ 2) ความสูงของชั้นน้ำตก 3) ความกว้างของหน้าผาที่น้ำตกลงมา 4) จำนวนชั้น 5) คุณภาพน้ำของน้ำตก 6) หินบริเวณน้ำตก 7) แอ่งน้ำบริเวณน้ำตก 8) สภาพความสมบูรณ์ของป่า 9) พรรณไม้ 10) สัตว์ป่าจำพวกนก 11) ลักษณะทิวทัศน์ 12) สภาพธรรมชาติของเส้นทาง 13) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์
2. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณเหนือน้ำตก 2) สภาพการบุกรุกบริเวณน้ำตก 3) การมีโครงการเกี่ยวกับการใช้น้ำเหนือน้ำตก 4) ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งธรรมชาตินั้นๆ ให้มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น แหล่งธรรมชาติอาจมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมาก แต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้น้อย ขาดความปลอดภัยในการท่องเที่ยว หรือมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน สำหรับศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว มีเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

1. ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) โอกาสในการเป็นแหล่งดูสัตว์ 2) โอกาสในการเป็นแหล่งดูพันธุ์พืช 3) ความสามารถในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่บริเวณน้ำตก
2. การเข้าถึง ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขตบริการ 2) ความเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวหลัก
3. ความปลอดภัย ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ความสิ้นของหินบริเวณน้ำตก 2) ความเขี้ยวและความลึกของน้ำ 3) ความปลอดภัยของเส้นทางเข้าสู่ น้ำตกและเส้นทางบริเวณน้ำตก 4) การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติ 5) การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากปัจจัยอื่น
4. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของตัวแหล่งท่องเที่ยว 2) ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านการท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
- 3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบ ได้แก่

- แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานราชการส่วนกลาง เช่น อุทยานแห่งชาติวนอุทยานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น
- แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ที่ดินส่วนตัวของเอกชน เป็นต้น

ข้อแตกต่างระหว่างแหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยหน่วยงานราชการส่วนกลางและแหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยท้องถิ่น คือ แหล่งท่องเที่ยวที่หน่วยงานราชการส่วนกลางดูแลจะมีนโยบาย แผนงาน และโครงการในการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติที่ชัดเจน รวมถึงในด้านงบประมาณและบุคลากร แต่แหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยท้องถิ่นส่วนมากมักจะขาดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะเสื่อมโทรมได้ง่ายกว่า อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานท้องถิ่นสามารถเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนได้มากกว่า รวมทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

เกณฑ์ที่ใช้ประเมินการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดการกิจกรรมที่เหมาะสม 2) การจัดการด้านภูมิทัศน์และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่ 3) การจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด 4) มาตรการป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบาง 5) การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 6) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว 7) การติดตามประเมินผลกระทบ
2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ 1) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวน้ำตก 2) ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน 3) มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย 4) เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย 5) การให้บริการ 6) การจัดการด้านการมีส่วนร่วม

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกสามารถแบ่งได้เป็น 3 องค์กรประกอบ ซึ่งมีจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด 42 ตัวชี้วัด โดยแต่ละตัวชี้วัดมีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากับ 5 คะแนน จึงมีค่าคะแนนรวมทั้งสิ้น 210 คะแนน โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นแรงดึงดูดใจสำคัญสำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ส่วนองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการมีความสำคัญของคะแนนรองลงมา และองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมีความสำคัญของคะแนนน้อยที่สุด

การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณีตามลักษณะการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ ได้แก่

กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งน้ำตกที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

6 คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งน้ำตกที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

สำหรับแหล่งน้ำตกที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกจะต้องทำการประเมินทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยมีจำนวนตัวชี้วัดทั้งสิ้น 42 ตัวชี้วัด และมีคะแนนเต็ม 210 คะแนน รายละเอียดตามตารางข้างล่างนี้

องค์ประกอบ	เกณฑ์	จำนวนตัวชี้วัด	คะแนน
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	1. คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก	13	65
	2. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	4	20
	รวม	17	85
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	1. ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	3	15
	2. การเข้าถึง	2	10
	3. ความปลอดภัย	5	25
	4. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	2	10
	รวม	12	60
3. การบริหารจัดการ	1. การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม	7	35
	2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว	6	30
	รวม	13	65
รวมทั้งสิ้น		42	210

คะแนนที่ประเมินได้สามารถนำมากำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกได้ดังนี้

ค่าคะแนน	ระดับมาตรฐาน	สัญลักษณ์
มากกว่า 168 ขึ้นไป	ดีเยี่ยม	★★★★★
มากกว่า 147 - 168	ดีมาก	★★★★
มากกว่า 126 - 147	ดี	★★★
มากกว่า 105 - 126	ปานกลาง	★★
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 105 คะแนน	ต่ำ	★

กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตกที่ยังไม่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ในกรณีที่ผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่าพื้นที่ของตนมีศักยภาพหรือความดึงดูดใจในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้หรือไม่ ก็สามารถที่จะนำแบบประเมินไปใช้ประเมินพื้นที่ธรรมชาติได้ โดยทำการประเมินเฉพาะ 2 องค์ประกอบแรก คือ ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายและองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา 6 ด้าน ได้แก่

องค์ประกอบ	เกณฑ์	จำนวนตัวชี้วัด	คะแนน
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	1. คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก	13	65
	2. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	4	20
	รวม	17	85
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	1. ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	3	15
	2. การเข้าถึง	2	10
	3. ความปลอดภัย	5	25
	4. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	2	10
	รวม	12	60
	รวมคะแนนเต็ม	29	145

ทั้งนี้ แหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตกที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวควรจะได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 72 คะแนน แต่ถ้าแหล่งน้ำตกได้คะแนนต่ำกว่า 72 คะแนน แสดงว่า พื้นที่นั้นขาดความดึงดูดใจหรือมีศักยภาพต่ำในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ซึ่งระดับมาตรฐานของศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของแหล่งน้ำตกสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ค่าคะแนน	ระดับมาตรฐาน	สัญลักษณ์
มากกว่า 102 ขึ้นไป	สูง	★ ★ ★
72 - 102	ปานกลาง	★ ★
ต่ำกว่า 72 คะแนน	ต่ำ	★

วิธีการให้คะแนน

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกตามแบบประเมินที่กำหนดขึ้นจะมีหลักในการให้คะแนน 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การให้คะแนนโดยพิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยวมีคุณสมบัติตรงกับค่าคะแนนหรือความหมายในข้อใดมากที่สุด และจะให้ค่าคะแนนในข้อที่เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวควรได้ในข้อนั้นเพียงข้อเดียว ทั้งนี้จะมีค่าการให้คะแนนตั้งแต่ 1 คะแนน ถึง 5 คะแนน โดยให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย ○ รอบหมายเลขค่าคะแนนที่ต้องการ

ตัวอย่างการให้คะแนนแบบวิธีที่ 1

เกณฑ์	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน
1.1.1 ปริมาณน้ำ	(1) หน้าแล้งไม่มีน้ำหรือน้อยมาก (2) มีน้ำในหน้าน้ำ หน้าแล้งน้ำเหลืออยู่น้อยหรือบางช่วงสั้นๆ ไม่มี (3) มีน้ำตลอดปี แต่มีปริมาณน้ำน้อย (4) มีน้ำมากในหน้าน้ำ แต่ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย (5) มีน้ำมากตลอดทั้งปี	4

8 คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

ตัวอย่างการให้คะแนนในเกณฑ์ หัวข้อ ปริมาณน้ำ ประเมินได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกนั้นมีคุณสมบัติตรงกับข้อ “มีน้ำมากในหน้าน้ำ แต่ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย” ซึ่งมีค่าคะแนนเท่ากับ 4

วิธีที่ 2 การให้คะแนนโดยพิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยว นั้น มีคุณสมบัติตรงกับดัชนีชี้วัดข้อใดบ้าง โดยดัชนีชี้วัด 1 ข้อ จะมีค่าเท่ากับ 1 คะแนน หากไม่มีคุณสมบัติตรงกับดัชนีชี้วัดใดเลย จะมีค่าเท่ากับ 0 คะแนน หากมีคุณสมบัติตรงแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพจะมีค่าเท่ากับ 0.5 คะแนน หากมีคุณสมบัติครบทุกข้อ จะมีค่าเท่ากับ 5 คะแนน โดยให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย ○ รอบหมายเลขค่าคะแนนที่ต้องการ

ตัวอย่างการให้คะแนนแบบวิธีที่ 2

เกณฑ์	ค่าคะแนนและความหมาย				คะแนน
3.1.5 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	• มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อห้ามของพื้นที่	0	○0.5	1	3
	• มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่	0	○0.5	1	
	• มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน	○0	0.5	1	
	• มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	0	0.5	○1	
	• มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	0	0.5	○1	

ตัวอย่างการให้คะแนนในดัชนีชี้วัด หัวข้อ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ประเมินได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกนั้นมีคุณสมบัติตรง 2 ข้อ (ข้อ 4 และ 5) โดยแต่ละข้อมีค่าเท่ากับ 1 คะแนน และมีคุณสมบัติตรงแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ 2 ข้อ (ข้อ 1 และ 2) โดยแต่ละข้อมีค่าเท่ากับ 0.5 คะแนน ฉะนั้น การประเมินในเกณฑ์นี้ได้ 3 คะแนน

ตัวอย่างการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวของน้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก

การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกของน้ำตกสาริกา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก จากการทดสอบแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกโดยทีมงานของคณะผู้ศึกษา ซึ่งอยู่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบหลักของมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกทั้ง 3 ด้าน สามารถสรุปได้ว่า น้ำตกสาริกาได้คะแนนรวมทั้งสิ้น 154 คะแนน ซึ่งจัดว่ามีมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกอยู่ในระดับดีมาก หรือได้สัญลักษณ์ ★★★★★ โดยมีรายละเอียดคะแนนการประเมินดังนี้

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

โดย

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	น้ำตกสาริกา
หน่วยงานผู้รับผิดชอบ/ผู้ดูแล	อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ที่อยู่	หมู่ที่ 1 บ้าน ดง ตำบล สาริกา อำเภอ เมือง จังหวัด นครนายก

ผู้ประเมิน (ชื่อ-นามสกุล)	สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(หน่วยงาน)
ประเมินเมื่อ วันที่	29 เดือน กันยายน พ.ศ. 2550

ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของแหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตก

- กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งน้ำตกที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
- กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

หมายเหตุ ในกรณีที่แหล่งน้ำตกยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ให้ทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย และองค์ประกอบที่ 2 ด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น

ผลการให้คะแนน

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการให้คะแนน
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	85	66
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	60	41
3. การบริหารจัดการ	65	47
รวมทั้งสิ้น	210	154

ระดับมาตรฐาน

- ต่ำ (น้อยกว่า 105 คะแนนขึ้นไป)
- ดีมาก (มากกว่า 147 - 168 คะแนน)
- ดี (มากกว่า 126 - 147 คะแนน)
- ปานกลาง (มากกว่า 105 - 126 คะแนน)
- ต่ำ (น้อยกว่าหรือเท่ากับ 105 คะแนน)

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย (คะแนนเต็ม 85 คะแนน)			
1.1 คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก (คะแนนเต็ม 65 คะแนน)			
1.1.1 ปริมาณน้ำ	<p>ค่าคะแนนและความหมาย</p> <p>(1) น้ำแห้ง ไม่มีน้ำหรือมีน้อยมาก</p> <p>(2) มีน้ำในหน้าน้ำ หน้าแห้งน้ำเหลืออยู่หรือบางช่วงสั้นๆ ไม่มี</p> <p>(3) มีน้ำตลอดปี แต่มีปริมาณน้ำน้อย</p> <p>④ มีน้ำมากในหน้าน้ำ แต่ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย</p> <p>(5) มีน้ำมากตลอดทั้งปี</p>	4	พิจารณาจากความสม่ำเสมอของปริมาณหน้าของน้ำตก โดยการสังเกตและการสอบถามเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในพื้นที่
1.1.2 ความสูงของชั้นน้ำตก	<p>ค่าคะแนนและความหมาย</p> <p>(1) น้อยกว่า 2.5 เมตร แต่ไม่มีมีความสูงคล้ายลำธารที่มีน้ำแรง</p> <p>(2) 2.5 – 5 เมตร</p> <p>(3) มากกว่า 5 – 10 เมตร</p> <p>(4) มากกว่า 10 – 20 เมตร</p> <p>⑤ มากกว่า 20 เมตร</p>	5	พิจารณาความสูงของชั้นน้ำตกที่มีความสูงที่สุดในแหล่งน้ำตกนั้น ซึ่งน้ำตกที่มีขนาดใหญ่จะก่อให้เกิดความรู้สึกดึงดูดมากกว่าน้ำตกขนาดเล็ก
1.1.3 ความกว้างของหน้าผาที่น้ำตกลงมา	<p>ค่าคะแนนและความหมาย</p> <p>(1) น้อยกว่า 5 เมตร</p> <p>② 5 – 10 เมตร</p> <p>(3) มากกว่า 10 – 20 เมตร</p> <p>(4) มากกว่า 20 – 30 เมตร</p> <p>(5) มากกว่า 30 เมตร</p>	2	พิจารณาความกว้างของหน้าผาน้ำตกที่มีความกว้างที่สุดโดยหน้าผาสามารถตกลงมาได้ในฤดูน้ำหลาก
1.1.4 จำนวนชั้น	<p>ค่าคะแนนและความหมาย</p> <p>(1) มี 1 ชั้น</p> <p>(2) มี 2 ชั้น</p> <p>(3) มี 3 ชั้น</p> <p>(4) มี 4 ชั้น</p> <p>⑤ มี 5 ชั้นขึ้นไป</p>	5	จำนวนชั้นของน้ำตกจะพิจารณาเฉพาะชั้นที่มีความสูงมากกว่า 2.5 เมตรขึ้นไป น้ำตกที่มีจำนวนชั้นมากมักจะมีบริเวณสองข้างที่จะพัฒนาให้คนเข้าไปใช้ได้มาก ส่วนน้ำตกที่มีจำนวนชั้นน้อยมักจะมีบริเวณพัฒนาให้คนเข้าไปใช้ได้น้อยกว่า

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.5 คุณภาพน้ำของน้ำตก	<p>(1) น้ำขุ่น มีตะกอนดินและสิ่งสกปรกที่ตกค้างอยู่มากหรือมีน้ำขุ่นหรือมีน้ำเน่าเสีย และมีกลิ่นเหม็นในฤดูแล้ง</p> <p>(2) น้ำขุ่น มีตะกอนดินและเศษซากพืชซากสัตว์ในหน้าฝน หน้าแล้งดีขึ้น หรือในฤดูแล้ง น้ำมีสีคล้ำแต่ไม่แสดงการเน่าเสีย</p> <p>③ น้ำขุ่นในหน้าฝน แต่ใสในหน้าแล้ง หรือในฤดูแล้งบางช่วงอาจพบน้ำมีสีคล้ำแต่ไม่เน่าเสีย</p> <p>(4) น้ำขุ่นเล็กน้อยในหน้าฝน น้ำใสในหน้าแล้ง</p> <p>(5) น้ำใสตลอดปี</p>	3	พิจารณาจากความขุ่นและความใสของน้ำตกทั้งในฤดูฝนและในฤดูแล้ง รวมทั้งสิ่งเขว่วนลอยต่าง ๆ ในน้ำตก
1.1.6 ทิวบริเวณน้ำตก	<p>(1) ทิวบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะแตกหักและพังทลายมาก</p> <p>(2) ทิวบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะที่แตกหักและพังทลายเป็นบางส่วน</p> <p>(3) ทิวบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะคงตัว ไม่แตกหักและพังทลาย แต่ไม่แบ่งเป็นชั้นๆ</p> <p>④ ทิวบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะคงตัว ไม่แตกหักและพังทลาย และเป็นชั้นๆ เล็กน้อย</p> <p>(5) ทิวบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะคงตัว ไม่แตกหักและพังทลาย และเป็นชั้นๆ สวยงาม</p>	4	น้ำตกที่มีหินที่พังทลายมากในระยะเวลาอันยาวนาน อาจส่งผลต่อทิศทางการไหลของน้ำ ความปลอดภัย หรืออาจเกิดการพังทลายของตัวน้ำตกได้ ซึ่งจะทำให้ความสวยงามของตัวน้ำตกสูญเสียไปโดยตรง
1.1.7 แอ่งน้ำบริเวณน้ำตก	<p>(1) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้น้อยมาก ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน</p> <p>(2) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้น้อย ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ในช่วงฤดูกลางท่องเที่ยว</p> <p>③ มีจำนวนแอ่งน้ำที่เพียงพอสำหรับการเล่นน้ำของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน แต่ในฤดูกลางท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดความรู้สึกทรมาน</p> <p>(4) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้มาก สามารถรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ ทุกช่วงเวลาอย่างไม่ทำให้รู้สึกทรมาน</p> <p>(5) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้มาก สามารถรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ ทุกช่วงเวลาอย่างไม่ทำให้รู้สึกทรมาน และยังมียักยักในการรองรับนักท่องเที่ยวที่อาจจะเพิ่มขึ้นในอนาคตได้อีก</p>	3	พิจารณาจากจำนวนแอ่งน้ำบริเวณน้ำตกที่นักท่องเที่ยวสามารถลงเล่นน้ำได้ ซึ่งถ้าแอ่งน้ำมีขนาดใหญ่มีความกว้างและความลึกเหมาะสม จะทำให้นักท่องเที่ยวมีพื้นที่เล่นน้ำได้มาก

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.8 สภาพความสมบูรณ์ของป่า	<p>ค่าคะแนนและความหมาย</p> <p>(1) ป่าถูกทำลายอย่างมาก เห็นร่องรอยการถูกทำลายเป็นบริเวณกว้าง</p> <p>(2) ป่าถูกทำลายไปบ้าง เห็นร่องรอยการถูกทำลายเป็นหย่อมๆ</p> <p>(3) ป่าโปร่ง เป็นลักษณะป่าเกิดใหม่หลังการถูกทำลาย มีไม้และไม้เบิกนำจำนวนมาก</p> <p>④ ป่าค่อนข้างสมบูรณ์ เป็นป่าดั้งเดิมที่มีร่องรอยการถูกทำลายเล็กน้อย</p> <p>(5) ป่าสมบูรณ์ สบายงาม ในลักษณะของป่าดั้งเดิมที่ไม่มีร่องรอยการถูกทำลาย</p>	4	ไม่มีเบิกนำ (pioneer tree species) คือ ต้นไม้กลุ่มแรกๆที่เข้าไปขึ้นปกคลุมพื้นที่ที่ถูกทำลายด้วยคุณลักษณะพิเศษที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่เปิดโล่งได้เป็นอย่างดีเพราะพันธุ์ไม้พวกนี้ชอบแสงสว่างมากและสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว การทดแทนอาจจะเริ่มจากหญ้าชนิดต่างๆ แล้วติดตามมาด้วยไม้พุ่มกล้วยป่า
1.1.9 พรรณไม้	<p>(1) มีพรรณไม้หายาก และแต่ละชนิดมีจำนวนมาก</p> <p>(2) มีพรรณไม้หลากหลายจำนวนมากปานกลาง</p> <p>(3) มีพรรณไม้หลากหลายชนิด แต่ไม่มีชนิดเด่นที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์/สวยงาม</p> <p>④ มีพรรณไม้หลากหลายชนิดมาก แต่มีชนิดที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์/สวยงามจำนวนน้อยชนิด</p> <p>(5) มีพรรณไม้หลากหลายชนิดมาก และมีชนิดที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์/สวยงามที่เป็นจุดเด่นจำนวนมาก</p>	4	สังเกตจากจำนวนชนิดของพรรณไม้ที่อยู่ริมทางเดินเข้าสู่ น้ำตกและบริเวณโดยรอบน้ำตก
1.1.10 สัตว์ป่าจำพวกนก	<p>(1) พบ 1 ชนิด</p> <p>(2) พบ 2-3 ชนิด</p> <p>(3) พบ 4-5 ชนิด</p> <p>④ พบ 6-10 ชนิด</p> <p>(5) พบมากกว่า 10 ชนิด หรือมีชนิดที่หาได้ยาก</p>	4	นกเป็นสัตว์ป่าที่ผู้ประเมินสามารถสังเกตเห็นได้ง่าย โดยผู้ประเมินสามารถสังเกตเห็นนกได้ในบริเวณที่เป็นพื้นที่โล่ง เช่น บริเวณริมลำธาร หรือตัวน้ำตก เป็นต้น
1.1.11 ลักษณะกิ่งก้าน	<p>(1) มองไม่เห็นกิ่งก้าน เพราะเป็นน้ำตกเดี่ยว</p> <p>(2) มองเห็นกิ่งก้านได้เพียงเล็กน้อย</p> <p>(3) มองเห็นกิ่งก้านในบางมุม แต่ไม่สวยงาม</p> <p>④ มองเห็นกิ่งก้านสวยงามในบางมุม</p> <p>(5) มองเห็นกิ่งก้านสวยงามมาก มีมุมมองกว้างและไกลเห็นได้จากหลายมุม</p>	4	พิจารณาจากความสวยงามของกิ่งก้านที่เห็นเมื่อขึ้นไปบนหน้าผาน้ำตกหรือบริเวณจุดชมวิวน้ำตก

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.12 สภาพธรรมชาติของเส้นทาง	<p>(1) เส้นทางถูกตัดแปลงไปจากธรรมชาติมาก เช่น ทำเป็นบันไดคอนกรีตมีราวจับ ทำให้ขาดความเป็นธรรมชาติ</p> <p>② เส้นทางส่วนใหญ่ถูกตัดแปลงให้เป็นทางขึ้นที่สะดวกโดยใช้วัสดุก่อสร้างแต่ยังเหลือส่วนที่เป็นธรรมชาติพอสมควร</p> <p>(3) เส้นทางมีการตัดแปลงโดยใช้วัสดุก่อสร้างในส่วนที่สูงชันให้มีความสะดวกขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังคงมีสภาพธรรมชาติ</p> <p>(4) เส้นทางยังเป็นธรรมชาติอยู่มากโดยมีการปรับทางเดินโดยใช้วัสดุธรรมชาติเพียงเล็กน้อยในส่วนที่สูงชัน</p> <p>(5) เส้นทางเป็นทางเดินแคบๆ ไม่มีการตัดแปลงธรรมชาติ</p>	2	เส้นทางเดินเข้าสู่น้ำตกควรมีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์สองข้างทางและเป็นลักษณะเส้นทางธรรมชาติที่มีการตัดแปลงน้อยที่สุด หรือถ้าจำเป็นจะต้องมีการตัดแปลงเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวที่ควรจะใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติหรือให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด
1.1.13 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์	<p>(1) ไม่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือไม่มีเรื่องเล่าพื้นบ้าน</p> <p>(2) มีเรื่องเล่าขานแบบตำนานพื้นบ้านแต่คนท้องถิ่นสนใจน้อย</p> <p>③ มีเรื่องเล่าขานแบบตำนานพื้นบ้านและคนท้องถิ่นมีความเชื่อถืออย่างมาก</p> <p>(4) มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติ แต่ไม่มีการบันทึกหลักฐาน</p> <p>(5) มีการบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ เช่น มีจารึกพระบรมราชโองการ</p>	3	ความสำคัญทางประวัติศาสตร์มีตั้งแต่ระดับท้องถิ่น เช่น การมีเรื่องเล่าพื้นบ้าน ตัวอย่างเรื่องเล่าพื้นบ้านในแหล่งน้ำตก เช่น วังบัวบาน บริเวณน้ำตกห้วยแก้ว จ. เชียงใหม่ หรือมีความสำคัญในระดับประเทศ เช่น มีหลักฐานว่าเคยมีพระมหากษัตริย์เสด็จประพาส โดยมีหลักฐานปรากฏ เช่น มีจารึกพระบรมราชโองการหรือมีหลักฐานอื่น เช่น ที่น้ำตกพริ้ว จ. จันทบุรี มีอลงกรณ์เจดีย์และปรางค์พระนางเรือล่ม เป็นต้น
คะแนนรวมข้อ 1.1 (65 คะแนน)		47	

1.2 ความเสียต่อการถูกทำลาย (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	
1.2.1 สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณเหนือน้ำตก	<p>(1) สภาพธรรมชาติถูกทำลายมาก มีการบุกรุกถางพื้นที่และเปิดหน้าดิน</p> <p>(2) สภาพธรรมชาติกำลังถูกบุกรุกและมีแนวโน้มขยายตัวขึ้น</p> <p>(3) สภาพธรรมชาติเคยถูกทำลาย แต่ปัจจุบันกำลังฟื้นตัวและได้รับการคุ้มครอง</p> <p>(4) สภาพธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์ บางส่วนกำลังได้รับการฟื้นฟู และพื้นที่ได้รับการอนุรักษ์</p> <p>⑤ สภาพธรรมชาติสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำลำธารที่ได้รับการอนุรักษ์</p>
5	<p>น้ำตกส่วนใหญ่เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีแหล่งกำเนิดอยู่ในป่าต้นน้ำ ดังนั้นถ้าพื้นที่ป่าบริเวณเหนือน้ำตกถูกทำลายลงจะทำให้ศักยภาพในการเก็บกักน้ำลดลง ทำให้ปริมาณน้ำของน้ำตกเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยอาจมีมากเกินไปในฤดูฝนและน้อยเกินไปในฤดูแล้ง และยิ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำของน้ำตกอีกด้วย</p>

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.2.2 สภาพการบุกรุกบริเวณหน้าตก	<p>คำคะแนนและความหมาย</p> <p>(1) มีการบุกรุกพื้นที่อยู่ข้างมากในพื้นที่โดยรอบ</p> <p>(2) มีการบุกรุกอยู่บ้าง และมีแนวใหม่เพิ่มขึ้น</p> <p>(3) มีการบุกรุกมาก่อนแล้ว แต่การบุกรุกใหม่มีน้อยเพราะชุมชนเข้าใจปัญหาและให้ความร่วมมือ</p> <p>(4) เป็นป่าสมบูรณ์ มีการบุกรุกน้อย เพราะชุมชนเข้าใจปัญหาและช่วยกันดูแล</p> <p>⑤ หน้าตกอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าสมบูรณ์และมีการดูแลป้องกันการบุกรุกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือชุมชน</p>	5	<p>หน้าตกบางแห่งมีชุมชนอาศัยอยู่โดยรอบแหล่งน้ำตก ทำให้มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ที่บริเวณน้ำตกมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านเกษตร หรือการเข้าไปใช้จากน้ำตก การตัดถนน และแม้แต่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนาต่างๆ เหล่านี้หากขาดการควบคุมที่ดีจะทำให้สภาพธรรมชาติของน้ำตกถูกทำลายลงได้</p>
1.2.3 การมีโครงการเกี่ยวกับน้ำหน้าตก	<p>(1) มีโครงการใช้น้ำหน้าตก และไม่มีระเบียบหรือการประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้น</p> <p>(2) มีโครงการใช้น้ำหน้าตก และมีระเบียบปฏิบัติในระดับท้องถิ่น</p> <p>(3) มีโครงการใช้น้ำหน้าตก มีระเบียบปฏิบัติ และมีการประเมินผลกระทบ</p> <p>(4) มีโครงการขนาดเล็กเห็นหน้าตก ซึ่งมีผลต่อระดับน้ำน้อย</p> <p>⑤ ไม่มีโครงการใดๆ ที่จะเปลี่ยนธรรมชาติหน้าตก</p>	5	<p>โครงการพัฒนาเกี่ยวกับน้ำหน้าตก เช่น โครงการก่อสร้างเขื่อน การพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อาจส่งผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติของน้ำตกทำให้เกิดการทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสภาพได้</p>
1.2.4 ความเสี่ยงต่อการทำลายจากภัยธรรมชาติ	<p>(1) มีภัยธรรมชาติเฝ้าระวังตลอดหรือเพียงบางช่วงของปี</p> <p>(2) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้งต่อปี</p> <p>(3) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี</p> <p>(4) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี</p> <p>⑤ มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือนานกว่า</p>	5	<p>พิจารณาจากโอกาสที่แหล่งธรรมชาติจะถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ เช่น พายุ แผ่นดินไหว หรือจากสภาพธรรมชาติของตนเอง เช่น สภาพพื้นที่ที่มีความแข็งแรงพอ หรืออัตราการกัดกร่อนของน้ำสูง เป็นต้น โดยวัดจากสถิติการเกิดภัยธรรมชาติ</p>
คะแนนรวมข้อ 1.2 (20 คะแนน)		19	
คะแนนรวม ข้อ 1 (เต็ม 85 คะแนน)		66	

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 60 คะแนน)			
2.1 ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 15 คะแนน)			
2.1.1 โอกาสในการเป็นแหล่งดูสัตว์	<p>(1) มีน้อยมาก เนื่องจากพบสัตว์น้อยกว่า 5 ชนิดใน 1 ชั่วโมง</p> <p>(2) มีน้อย เนื่องจากพบสัตว์ 6-10 ชนิดใน 1 ชั่วโมง</p> <p>③ มีปานกลาง เนื่องจากพบสัตว์ 11-20 ชนิดใน 1 ชั่วโมง</p> <p>(4) มีมาก เนื่องจากพบสัตว์มากกว่า 20 ชนิดใน 1 ชั่วโมง</p> <p>(5) มีมาก และมีชนิดที่สวยงามหรือชนิดหายาก</p>	3	การพิจารณาจะดูจากจำนวนชนิดของสัตว์ที่พบในแหล่งธรรมชาตินั้น โดยเฉพาะสัตว์ป่าที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว เช่น นกหายากชนิดต่างๆ หรือผีเสื้อที่มีสีสันสวยงาม ตัวอย่างเช่นใน 1 ชั่วโมงอาจพบนก 10 ชนิด และพบผีเสื้ออีก 5 ชนิด ก็นับว่าพบสัตว์ทั้งหมด 15 ชนิด เป็นต้น
2.1.2 โอกาสในการเป็นแหล่งดูพันธุ์พืช	<p>(1) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชน้อย และเป็นชนิดที่สามารถพบได้ทั่วไปในประเทศไทย</p> <p>(2) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชมากขึ้น แต่เป็นชนิดที่สามารถพบได้ทั่วไปในประเทศไทย</p> <p>③ มีความหลากหลายของพันธุ์พืชปานกลาง และมีชนิดที่น่าสนใจหายาก แต่โอกาสที่จะพบเห็นในแหล่งท่องเที่ยวมีน้อย</p> <p>(4) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชมาก และมีชนิดที่น่าสนใจหายาก และโอกาสที่จะพบเห็นในแหล่งท่องเที่ยวมีมาก</p> <p>(5) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชมาก โดยมีชนิดที่น่าสนใจหายาก และโอกาสที่จะพบเห็นในแหล่งท่องเที่ยวมีมาก และนักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์จะไปชมสิ่งดังกล่าว</p>	3	การที่แหล่งน้ำตกมีพันธุ์พืชที่มีความหลากหลายหรือมีลักษณะโดดเด่นหายาก จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี และสามารถเพิ่มความหลากหลายและความน่าสนใจของกิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งน้ำตกได้ ทั้งนี้ ความหลากหลายของพันธุ์พืช (Plant Diversity) คือ การที่มีพืชนานาชนิดหลากหลายพันธุ์ ซึ่งมีความหลากหลายภายในชนิดพันธุ์ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางพันธุกรรม และความหลากหลายของระบบนิเวศ
2.1.3 ความสามารถในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่บริเวณหน้าตก	<p>(1) มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้น้อยกว่า 100 คน</p> <p>(2) มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้ 101-300 คน</p> <p>(3) มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้ 301-800 คน</p> <p>④ มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้ 801-1,600 คน</p> <p>(5) มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 1,600 คนขึ้นไป</p>	4	ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวพิจารณาจากขนาดของพื้นที่ ซึ่งโดยทั่วไปพื้นที่เพื่อการพักผ่อนในลักษณะธรรมชาตินั้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้แบบหนาแน่นสูงได้ 0.02 - 0.025 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางเมตร ดังนั้น ถ้าน้ำตกสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ 1,500 - 2,000 คนขึ้นไป จะถือได้ว่าน้ำตกนั้นมีสภาพพื้นที่เอื้ออำนวยให้พัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ หากรับนักท่องเที่ยวได้น้อยกว่า 300 คนลงมาก็ถือได้ว่าสภาพพื้นที่ไม่อำนวยให้รับนักท่องเที่ยวได้มาก
คะแนนรวมข้อ 2.1 (15 คะแนน)			10

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.2 การเข้าถึง (คะแนนเต็ม 10 คะแนน)			
2.2.1 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขตบริการ	<p>(1) มีทางเข้าถึงได้แต่ไม่สะดวกในทุกช่วงเวลา โดยเฉพาะบางประเภทสามารถเข้าถึงได้และเส้นทางไม่มีความปลอดภัยเท่าที่ควร</p> <p>(2) มีความสะดวกในการเข้าถึงน้อย สภาพถนนดีเฉพาะในบางฤดูกาล เส้นทางมีความปลอดภัยในบางฤดูกาล แต่รถยนต์นั้นสามารถใช้เวลาเร็วได้ต่ำกว่า 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง</p> <p>(4) มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถยนต์นั้นในทุกฤดูกาล เส้นทางมีความปลอดภัย แต่ถ้ามีการปรับปรุงขนาดของเส้นทางหรือสภาพเส้นทางจะทำให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น</p> <p>⑤ มีความสะดวกในการเข้าถึงมาก มีขนาดของทางเดินรถที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่สภาพเส้นทางดี พื้นผิวถนนเป็นถนนคอนกรีตหรือลาดยาง เส้นทางมีความปลอดภัยเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล มีป้ายบอกทางเป็นระยะๆ</p>	5	<p>พิจารณาจากสภาพของเส้นทางที่เอื้ออำนวย ความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยในการเดินทาง ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง ความสามารถในการเข้าถึงทุกฤดูกาล ประเภทของยานพาหนะที่เข้าถึงได้</p>
2.2.2 ความเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวหลัก	<p>(1) แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นอยู่ใกล้เคียง</p> <p>② แหล่งท่องเที่ยวไม่อยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลัก แต่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่น่าสนใจอยู่ใกล้เคียงบ้าง</p> <p>(3) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ แต่แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอาจไม่มีความน่าสนใจเท่าที่ควร</p> <p>(4) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้โดยง่าย แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความน่าสนใจปานกลาง</p> <p>(5) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้โดยง่าย แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความหลากหลาย สร้างวงจรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้</p>	2	<p>พิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่นอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลักหรือทางผ่านของนักท่องเที่ยวที่เดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งที่มีความสำคัญหรือไม่ มีแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบที่ส่งเสริมให้เกิดวงจรท่องเที่ยวได้หรือไม่ ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความศักยภาพมากกว่า แหล่งท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่โดดเดี่ยวห่างไกลจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น</p>
คะแนนรวมข้อ 2.2 (10 คะแนน)			
7			

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.3 ความปลอดภัย (คะแนนเต็ม 25 คะแนน)			
2.3.1 ความปลอดภัยของหินบริเวณหน้าตก	<p>(1) บริเวณหน้าตกมีหินมาก มีอุบัติเหตุบ่อยครั้ง</p> <p>② หน้าตกเป็นหินลื่น และมีกระแสแรง</p> <p>(3) หน้าตกเป็นหินลื่น แต่กระแสไม่แรง</p> <p>(4) หน้าตกเป็นหินปูน ไม่ลื่น แต่มีกระแสแรง</p> <p>(5) หน้าตกเป็นหินปูน ไม่ลื่น และกระแสไม่แรง</p>	2	พิจารณาจากลักษณะของหินที่อาจทำให้เกิดการลื่นหรือกระแสที่อาจก่อให้เกิดอันตรายจากการเล่นน้ำ การจมน้ำ และการลื่นตกจากที่สูง
2.3.2 ความเชี่ยวชาญและความลึกของน้ำ	<p>(1) น้ำเชี่ยวและลึกมาก ไม่สามารถลงเล่นน้ำได้</p> <p>(2) น้ำเชี่ยวแต่ไม่ลึกมาก ไม่สามารถลงเล่นน้ำได้</p> <p>(3) น้ำเชี่ยว มีความลึกเป็นบางจุด ลงเล่นน้ำได้ในบางบริเวณ แต่ต้องมีความระมัดระวัง</p> <p>④ น้ำเชี่ยวเล็กน้อย มีความลึกเป็นบางจุด สามารถลงเล่นน้ำได้</p> <p>(5) น้ำไม่เชี่ยวและมีความลึกเหมาะสมสามารถลงเล่นน้ำได้ทุกบริเวณ</p>	4	พิจารณาจากความเชี่ยวชาญของน้ำในฤดูน้ำหลาก และความลึกของน้ำบริเวณแอ่งน้ำตกที่เป็นจุดเล่นน้ำ
2.3.3 ความปลอดภัยของเส้นทางเข้าสู่ตัวน้ำตกและเส้นทางบริเวณตัวน้ำตก	<p>(1) เป็นเส้นทางสูงชันโดยตลอด มีเส้นทางปีนป่ายขึ้นได้แต่ลำบาก และมีระยะไกล</p> <p>(2) เป็นเส้นทางสูงชันโดยตลอด มีเส้นทางปีนป่ายขึ้นได้อย่างลำบาก แต่มีระยะทางใกล้</p> <p>③ เป็นเส้นทางสูงชันสลับที่ราบ ต้องปีนป่ายอย่างลำบากในบางช่วง มีทางปีนป่ายขึ้นไปได้ง่ายในขั้นต้นๆ ของน้ำตก แต่ลำบากในการขึ้นไปชั้นสูงๆ</p> <p>(4) เส้นทางส่วนใหญ่เป็นทางราบ แต่มีระยะทางไกล และการปีนป่ายขึ้นไปชั้นสูงๆ ของน้ำตกยังมีความลำบากในบางช่วง</p> <p>(5) เป็นเส้นทางราบ มีระยะทางเหมาะสม มีทางปีนป่ายขึ้นไปชั้นสูงๆ ของน้ำตกได้ไม่ลำบาก</p>	3	พิจารณาจากความยากลำบากและอันตรายในการปีนป่ายเนื่องจากน้ำตกมีลักษณะสูงชัน
2.3.4 การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติ	<p>(1) มีบ่อยตลอดปี</p> <p>(2) มีทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี</p> <p>(3) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 4-5 ครั้ง ในรอบ 10 ปี</p> <p>④ มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 2-3 ครั้ง ในรอบ 10 ปี</p> <p>(5) มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายน้อยกว่า 2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี</p>	4	พิจารณาจากความถี่ของการเกิดเหตุอันตรายในระยะเวลา 10 ปี ทั้งจากตัวพื้นที่และในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยวที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย ภูเขาไฟ เป็นต้น

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.3.5 การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากปัจจัยอื่น	(1) มีบ่อยตลอดปี (2) มีทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี (3) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 4-5 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (4) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 2-3 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (5) มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายน้อยกว่า 2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี	4	พิจารณาจากความถี่ของการเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุอันตรายในระยะเวลา 10 ปี ทั้งจากตัวพื้นที่และในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยวที่เกิดจากปัจจัยอื่น เช่น ภัยจากโจรสลัด เรือล่ม รถชน เป็นต้น
คะแนนรวมข้อ 2.3 (25 คะแนน)		17	

2.4 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 10 คะแนน)			
2.4.1 ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของตัวแหล่งท่องเที่ยว	(1) แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้น้อยมาก หรือมีความเหมาะสมของทรัพยากรมาก หรือมีข้อจำกัดของพื้นที่มากอาจไม่เหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว (2) แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการพัฒนาได้น้อย หรือทรัพยากรท่องเที่ยวมีความเหมาะสมหรืออ่อนไหวมาก (3) แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการพัฒนาในระดับปานกลาง หรือทรัพยากรท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวในระดับหนึ่ง (4) แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้มาก หรือทรัพยากรท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวน้อย (5) แหล่งท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้มาก หรือทรัพยากรท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวน้อย และเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่ได้รับความนิยมสูง	3	พิจารณาจากระดับของข้อจำกัดในการพัฒนา หากแหล่งท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวหรือความเปราะบางของทรัพยากรธรรมชาติมากก็จะสามารถรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้น้อย ข้อจำกัดในที่นี้ เช่น ขนาดของพื้นที่ที่สามารถสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวได้

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.4.2 ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว	<p>(1) ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มโดยองค์กรท้องถิ่น เพื่อช่วยกำหนดนโยบายและวางแผนทางการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ</p> <p>(2) มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นร่วมกำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ แต่การปฏิบัติยังไม่สัมฤทธิ์ผล</p> <p>(3) มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นและภาคเอกชนให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติในระดับหนึ่ง ซึ่งยังมีปัญหาเรื่องงบประมาณและกำลังคน</p> <p>④ มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนและจัดดำเนินการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้ผลดีและเพียงพอในปัจจุบัน</p> <p>(5) มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณและบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะมากขึ้นในอนาคต</p>	4	พิจารณาจากกรณีกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยวได้แก่ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งศักยภาพในการประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
คะแนนรวมข้อ 2.4 (10 คะแนน)		7	
คะแนนรวม ข้อ 2 (เต็ม 60 คะแนน)		41	

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3. การบริหารจัดการ (คะแนนเต็ม 65 คะแนน) (แหล่งน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวไม่ต้องประเมินองค์ประกอบนี้)			
3.1 การจัดการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม (คะแนนเต็ม 35 คะแนน)			
3.1.1 การจัดการกิจกรรมที่เหมาะสม	<p>(1) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและสภาพทางกายภาพ และไม่เป็นที่นิยมของคนในท้องถิ่น</p> <p>(2) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม แต่เป็นที่นิยมของคนในท้องถิ่น</p> <p>③ กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรมน้อย และเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่</p> <p>(4) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรมเล็กน้อย เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ</p> <p>(5) กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรม และเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ</p>	3	พิจารณาจากสภาพผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพจะช่วยป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับแหล่งธรรมชาติหรือพื้นที่ที่มีความเปราะบางได้
3.1.2 การจัดการด้านภูมิทัศน์และความเรียบร้อยของพื้นที่	<p>(1) ไม่มีการจัดการด้านภูมิทัศน์ ขาดความเรียบร้อย เกิดทัศนอุจาดจนกลายเป็นสถานที่เสื่อมโทรม</p> <p>(2) มีการจัดการด้านภูมิทัศน์น้อย หรือมีการจัดการที่ไม่เหมาะสมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้คุณค่าของสถานที่ลดลง</p> <p>(3) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ เป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางบริเวณที่ไม่เหมาะสม</p> <p>④ แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ แต่การดำเนินการอาจจัดขีดไปบ้างจากปัญหาบางประการ เช่น งบประมาณ ความร่วมมือของผู้ประกอบการ</p> <p>(5) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นมากขึ้น และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ในระดับที่ดี</p>	4	พิจารณาจากภูมิทัศน์และความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเมื่อได้รับการจัดการหรือการดูแลความเรียบร้อยของพื้นที่ ซึ่งการพัฒนาใดๆ จะต้องไม่ทำให้จุดเด่นต่างๆ ต้องเสื่อมโทรมลงไป และสิ่งก่อสร้างจะต้องไม่ขัดขวางของจุดเด่นต่างๆ การจัดการด้านภูมิทัศน์ที่เหมาะสม เช่น การจัดทำตำแหน่งของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้สอดคล้องกับพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น การจัดสร้างสิ่งก่อสร้างหรือการปรุงแต่งภูมิทัศน์ของบริเวณต่างๆ ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.1.3 การจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด	<p>(1) ไม่มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย ไม่มีภาชนะรองรับขยะ มีขยะเกลื่อนกลาดเกิดความสกปรกไม่น่าดู</p> <p>(2) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย แต่ยังมีข้อบกพร่องสูง และยังไม่พบเห็นขยะเคลื่อนกลาดหรือกองขยะในบางบริเวณ</p> <p>(3) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย แต่การจัดเก็บ การกำจัด และภาชนะรองรับขยะยังไม่ดีพอ ภาชนะรองรับยังไม่เพียงพอ</p> <p>④ มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย การจัดเก็บกำจัดและภาชนะรองรับขยะเป็นอย่างดี แต่ยังไม่เพียงพอหรือสมบูรณ์เต็มที่ อาจมีปัญหาในบางช่วงเวลา หรือช่วงที่มีนักท่องเที่ยวใช้บริการมาก แต่ก็สามารถจัดการให้พื้นที่สะอาดเรียบร้อยได้ในระยะเวลาหนึ่ง</p> <p>(5) มีการจัดเก็บขยะมูลฝอยเป็นอย่างดี มีภาชนะรองรับอย่างเพียงพอและมีความสะอาดอยู่ตลอดเวลา</p>	4	พิจารณาภาพรวมของการจัดการด้านขยะมูลฝอย ไม่ว่าจะเป็นระบบกำจัดขยะมูลฝอย การจัดเก็บ การกำจัด ความเพียงพอของภาชนะที่รองรับว่ามีอุปกรณ์ที่เพียงพอและมีการจัดการที่เป็นระบบหรือไม่
3.1.4 มาตรการป้องกันผลกระทบต่อนักท่องเที่ยว	<p>(1) ไม่มีมาตรการป้องกันผลกระทบ หรือมีแต่น้อย และไม่เห็นผลในทางปฏิบัติ</p> <p>(2) มีป้ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบในจุดที่มีความเหมาะสมบ้าง แต่ไม่มีการควบคุม</p> <p>(3) มีป้ายประชาสัมพันธ์และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง แต่ไม่มีการควบคุม</p> <p>④ มีป้ายประชาสัมพันธ์และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง และมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยและควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว</p> <p>(5) มีป้ายประชาสัมพันธ์และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง เช่น ทางเดินยกระดับ เป็นต้น และมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยและควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว และมีการศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพกายภาพของพื้นที่</p>	4	พื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติไประบาง เช่น บริเวณต้นน้ำลำธาร บริเวณที่มีสิ่งมีชีวิตหายาก หรือพื้นที่ลุ่มน้ำของสัตว์ป่า พื้นที่เหล่านี้อาจถูกทำลายให้เสียหายได้โดยง่าย ดังนั้นจึงควรมีมาตรการป้องกันและควบคุมผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ บ้ายเตือน หรือการสร้างการกระทำกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือการสร้างสิ่งก่อสร้างป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับพื้นที่เปราะบาง เช่น การทำรั้วป้องกัน หรือทางเดินยกระดับ เป็นต้น หรือการมีเจ้าหน้าที่ควบคุมความประพฤติของนักท่องเที่ยว

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย					คะแนน	หมายเหตุ
3.1.5 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อห้ามของพื้นที่ 	0	0.5	1		2.5	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน
	<ul style="list-style-type: none"> มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่ 	0	0.5	1			
	<ul style="list-style-type: none"> มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 	0	0.5	1			
	<ul style="list-style-type: none"> มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม 	0	0.5	1			
	<ul style="list-style-type: none"> มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว 	0	0.5	1			
3.1.6 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> (1) ไม่มีการจัดการใดๆ เลย (2) มีการจัดการอย่างน้อย 1-2 ข้อ แต่ยังไม่เป็นระบบ (3) มีการจัดการทั้ง 3 ข้อ โดยมีระบบการปฏิบัติเป็นหลักฐานอยู่บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่อง (4) มีการจัดการทั้ง 3 ข้อ และมีจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 1 ข้อ (5) มีการจัดการทั้ง 3 ข้อ และมีจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานอย่างน้อย 2 ข้อ 					5	การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นั้นทางการและพื้นที่พักอาศัย 2) การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล 3) การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.1.7 การติดตามประเมินผลกระทบ	<p>(1) ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เลย</p> <p>(2) มีแผนการดำเนินงาน แต่การปฏิบัติตามแผนไม่ชัดเจน</p> <p>(3) มีแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการดำเนินการอื่น ๆ ในด้านการปรับปรุงแก้ไข</p> <p>③ มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว แต่การปฏิบัติยังไม่ต่อเนื่อง</p> <p>(5) มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติตามการติดตามการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี</p>	4	พิจารณาจากการมีเอกสารด้านแผนการติดตามและประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่
คะแนนรวมข้อ 3.1 (35 คะแนน)		26.5	

3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)					
3.2.1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวน้ำตก	<ul style="list-style-type: none"> • มีสถานที่สื่อความหมายธรรมชาติในเส้นทางเข้าสู่ตัวน้ำตก โดยใช้วัสดุที่มีความเหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ • มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง ทั้งที่จุดเริ่มต้นและในระหว่างเส้นทาง • จัดที่พักเป็นจุดๆ โดยมีลานหรือม้านั่งเป็นช่วงๆ ในระยะความห่างที่เหมาะสม • จัดทำราวบันไดหรือราวเกาะสำหรับทางเดินในบริเวณที่มีความลาดชันมากหรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน • มีการจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วงๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม 	0	0.5	①	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน
		0	0.5	①	
		0	0.5	①	
		0	0.5	①	
		0	0.5	①	

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.2.2 ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน	<p>(1) แหล่งท่องเที่ยวขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐาน ไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้</p> <p>(2) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานบางประเภทและไม่เพียงพอหรือมีข้อจำกัดในการใช้งาน</p> <p>(3) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภท แต่มีปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา</p> <p>④ แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพปานกลาง เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา</p> <p>(5) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพดี เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา</p>	4	พิจารณาจากความเพียงพอของสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานกับการใช้งานในช่วงเวลาปกติและช่วงเทศกาล ซึ่งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในที่นี้ ได้แก่ ระบบไฟฟ้า ระบบประปา และระบบการสื่อสาร
3.2.3 มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย	<p>(1) ไม่มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยแต่อย่างใด</p> <p>(2) มีมาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัยน้อย หรือไม่มีประสิทธิภาพ</p> <p>(3) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพปานกลาง แต่ระบบรักษาความปลอดภัยยังไม่รัดกุม</p> <p>④ มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยอยู่ในระดับดี แต่ไม่เหมาะสมหรือเพียงพอในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว</p> <p>(5) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยอยู่ในระดับดีมาก มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวทั้งในช่วงปกติและช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว</p>	4	มาตรการด้านความปลอดภัย เช่น การมีเจ้าหน้าที่ช่วยชีวิต การติดป้ายไว้ในเขตห้ามเล่นน้ำหรือบริเวณอันตราย การให้วางทุยผูกถอยไว้เป็นระยะหรือการห้ามดื่มสุรา เป็นต้น

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ															
3.2.4 เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	<p>(1) ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย</p> <p>(2) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นอาสาสมัครท้องถิ่นช่วยเหลือเป็นครั้งคราว</p> <p>(3) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นลูกจ้างประจำของแหล่งท่องเที่ยว แต่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ</p> <p>(4) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นลูกจ้างประจำของแหล่งท่องเที่ยว มีความรู้เรื่อง การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและรับมือกับเหตุฉุกเฉินได้ แต่อาจไม่เพียงพอในช่วงฤดูการท่องเที่ยว</p> <p>(5) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นลูกจ้างประจำของแหล่งท่องเที่ยว ที่เหมาะสมเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวทั้งในช่วงปกติและช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เรื่องการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและรับมือกับเหตุฉุกเฉินได้เป็นอย่างดี</p>	4	พิจารณาจากการมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เพียงพอเหมาะสมต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และความพร้อมของเจ้าหน้าที่ในการรับมือกับเหตุฉุกเฉิน เช่น เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ผ่านการฝึกอบรมด้านความปลอดภัย เป็นต้น															
3.2.5 การให้บริการ	<ul style="list-style-type: none"> มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจน และมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิตราสาร มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีอัธยาศัยดี และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้พอสมควร มีการปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้บริการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 	<table border="1"> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> </table>	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน
0	0.5	1																
0	0.5	1																
0	0.5	1																
0	0.5	1																
0	0.5	1																

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย				คะแนน	หมายเหตุ
3.2.6 การจัดการด้านการมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> มีตัวแทนของชุมชนในการร่วมวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว 	0	0.5	1	1	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว 	0	0.5	1		
	<ul style="list-style-type: none"> มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว 	0	0.5	1		
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 	0	0.5	1		
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีรายได้จากการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการด้านที่พัก การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น 	0	0.5	1		
คะแนนรวมข้อ 3.2 (30 คะแนน)						20.5

คะแนนรวม ข้อ 3 (เต็ม 65 คะแนน)	47
---------------------------------------	----

הכנתה

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

โดย

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว
หน่วยงานผู้รับผิดชอบ/ผู้ดูแล
ที่อยู่..... หมู่ที่..... บ้าน..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
ผู้ประเมิน (ชื่อ-นามสกุล)
(หน่วยงาน)
ประเมินเมื่อ วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของแหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตก

- กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งน้ำตกที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
- กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

หมายเหตุ ในกรณีที่แหล่งน้ำตกยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ให้ทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย และองค์ประกอบที่ 2 ด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น

ผลการให้คะแนน

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการให้คะแนน
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	85	
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	60	
3. การบริหารจัดการ	65	
รวมทั้งสิ้น	210	

ระดับมาตรฐาน

- ดีเยี่ยม (มากกว่า 168 คะแนนขึ้นไป)
- ดีมาก (มากกว่า 147 - 168 คะแนน)
- ดี (มากกว่า 126 - 147 คะแนน)
- ปานกลาง (มากกว่า 105 - 126 คะแนน)
- ต่ำ (น้อยกว่าหรือเท่ากับ 105 คะแนน)

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย (คะแนนเต็ม 85 คะแนน)			
1.1 คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก (คะแนนเต็ม 65 คะแนน)			
1.1.1 ปริมาณน้ำ	<ol style="list-style-type: none"> (1) น้ำแห้งไม่มีน้ำหรือมีน้อยมาก (2) มีน้ำในหน้า น้ำแห้งน้ำเหือดอยู่หรือบางช่วงสั้นๆ ไม่มี (3) มีน้ำตลอดปี แต่มีปริมาณน้ำน้อย (4) มีน้ำมากในหน้า แต่ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย (5) มีน้ำมากตลอดทั้งปี 		พิจารณาจากความสม่ำเสมอของปริมาณน้ำของน้ำตก โดยการสังเกตและการสอบถามเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในพื้นที่
1.1.2 ความสูงของชั้นน้ำตก	<ol style="list-style-type: none"> (1) น้อยกว่า 2.5 เมตร แต่ไม่มีความสูงคล้ายลำธารที่มั่นคง (2) 2.5 – 5 เมตร (3) มากกว่า 5 – 10 เมตร (4) มากกว่า 10 – 20 เมตร (5) มากกว่า 20 เมตร 		พิจารณาความสูงของชั้นน้ำตกที่มีความสูงที่สุดในแหล่งน้ำตกนั้น ซึ่งน้ำตกที่มีขนาดใหญ่จะก่อให้เกิดความรู้สึกดังตุงตุงมากกว่าน้ำตกขนาดเล็ก
1.1.3 ความกว้างของหน้าผาที่น้ำตกลงมา	<ol style="list-style-type: none"> (1) น้อยกว่า 5 เมตร (2) 5 – 10 เมตร (3) มากกว่า 10 – 20 เมตร (4) มากกว่า 20 – 30 เมตร (5) มากกว่า 30 เมตร 		พิจารณาความกว้างของหน้าผาน้ำตกที่มีความกว้างที่สุดโดยน้ำสามารถตกลงมาได้ในฤดูน้ำหลาก
1.1.4 จำนวนชั้น	<ol style="list-style-type: none"> (1) มี 1 ชั้น (2) มี 2 ชั้น (3) มี 3 ชั้น (4) มี 4 ชั้น (5) มี 5 ชั้นขึ้นไป 		จำนวนชั้นของน้ำตกจะพิจารณาเฉพาะชั้นที่มีความสูงมากกว่า 2.5 เมตรขึ้นไป น้ำตกที่มีจำนวนชั้นมากมักจะมีบริเวณสองข้างที่จะพัฒนาให้คนเข้าไปใช้ได้มาก ส่วนน้ำตกที่มีจำนวนชั้นน้อยมักจะมีบริเวณพัฒนาให้คนเข้าไปใช้ได้น้อยกว่า

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.5 คุณภาพน้ำของน้ำตก	<p>(1) น้ำขุ่น มีตะกอนดินและสสมและมีเศษซากพืชซากสัตว์ที่ขุ่นดำ หรือมีน้ำเน่าเสีย และมีกลิ่นเหม็นในฤดูแล้ง</p> <p>(2) น้ำขุ่น มีตะกอนดินและเศษซากพืชซากเฉพาะในหน้าฝน หน้าแล้งดีขึ้น หรือในฤดูแล้งน้ำมีสีคล้ำแต่ไม่แสดงการเน่าเสีย</p> <p>(3) น้ำขุ่นในหน้าฝน แต่ใสในหน้าแล้ง หรือในฤดูแล้งบางช่วงอาจพบน้ำมีสีคล้ำแต่ไม่เน่าเสีย</p> <p>(4) น้ำขุ่นเล็กน้อยในหน้าฝน น้ำใสในหน้าแล้ง</p> <p>(5) น้ำใสตลอดปี</p>		พิจารณาจากความขุ่นและความใสของน้ำตกทั้งในฤดูฝนและในฤดูแล้ง รวมทั้งสิ่งแขวนลอยต่าง ๆ ในน้ำตก
1.1.6 หินบริเวณน้ำตก	<p>(1) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะแตกหักและพังทลายมาก</p> <p>(2) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะที่แตกหักและพังทลายเป็นบางส่วน</p> <p>(3) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะคงตัวไม่แตกหักและพังทลาย แต่ไม่แข็งเป็นชั้น ๆ เล็กน้อย</p> <p>(4) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะคงตัวไม่แตกหักและพังทลาย และเป็นชั้น ๆ เล็กน้อย</p> <p>(5) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะคงตัวไม่แตกหักและพังทลาย และเป็นชั้น ๆ สวยงาม</p>		น้ำตกที่มีหินที่พังทลายมากในระยะเวลานาน อาจส่งผลต่อทิศทางการไหลของน้ำ ความปลอดภัย หรืออาจเกิดการพังทลายของตัวน้ำตกได้ ซึ่งจะทำให้ความสวยงามของตัวน้ำตกสูญเสียไปโดยตรง
1.1.7 แอ่งน้ำบริเวณน้ำตก	<p>(1) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้น้อยมาก ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน</p> <p>(2) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้น้อย ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว</p> <p>(3) มีจำนวนแอ่งน้ำที่เพียงพอสำหรับการเล่นน้ำของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน แต่ในฤดูกาลท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดความรู้สึกหงุดหงิด</p> <p>(4) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้มาก สามารถรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ทุกช่วงเวลาอย่างไม่ทำให้รู้สึกหงุดหงิด</p> <p>(5) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้มาก สามารถรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ทุกช่วงเวลาอย่างไม่ทำให้รู้สึกหงุดหงิด และยังมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่อาจจะเพิ่มขึ้นในอนาคตต่อไปอีก</p>		พิจารณาจากจำนวนแอ่งน้ำบริเวณน้ำตกที่นักท่องเที่ยวสามารถเล่นน้ำได้ ซึ่งถ้าแอ่งน้ำมีขนาดใหญ่มากก็มีความกว้างและความลึกเหมาะสม จะทำให้นักท่องเที่ยวมีพื้นที่เล่นน้ำได้มาก

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.8 สภาพความสมบูรณ์ของป่า	<p>ค่าคะแนนและความหมาย</p> <p>(1) ป่าถูกทำลายอย่างมาก เห็นร่องรอยการถูกทำลายเป็นบริเวณกว้าง</p> <p>(2) ป่าถูกทำลายไปบ้าง เห็นร่องรอยการถูกทำลายเป็นหย่อมๆ</p> <p>(3) ป่าโปร่ง เป็นลักษณะป่าเกิดใหม่หลังการถูกทำลาย มีไม้และไม้เบิกนำจำนวนมาก</p> <p>(4) ป่าค่อนข้างสมบูรณ์ เป็นป่าดั้งเดิมที่มีร่องรอยการถูกทำลายเล็กน้อย</p> <p>(5) ป่าสมบูรณ์ สวยงาม ในลักษณะของป่าดั้งเดิมที่ไม่มีร่องรอยการถูกทำลาย</p>		<p>ไม้เบิกนำ (pioneer tree species) คือ ต้นไม้กลุ่มแรกๆที่เข้าไปขึ้นปกคลุมพื้นที่ที่ถูกทำลายด้วยคุณลักษณะพิเศษที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่เปิดโล่งได้เป็นอย่างดีเพราะพันธุ์ไม้พวกนี้ชอบแสงสว่างมากและสามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว การทดแทนอาจจะเริ่มจากหญ้าชนิดต่างๆ แล้วติดตามมาด้วยไม้พุ่มกล้วยป่า</p>
1.1.9 พรรณไม้	<p>(1) มีพรรณไม้น้อยชนิด และแต่ละชนิดมีจำนวนมาก</p> <p>(2) มีพรรณไม้หลากหลายจำนวนมากปานกลาง</p> <p>(3) มีพรรณไม้หลากหลายชนิด แต่ไม่มีชนิดเด่นที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์/สวยงาม</p> <p>(4) มีพรรณไม้หลากหลายชนิดมาก แต่มีชนิดที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์/สวยงามจำนวนน้อยชนิด</p> <p>(5) มีพรรณไม้หลากหลายชนิดมาก และมีชนิดที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์/สวยงามที่เป็นจุดเด่นจำนวนมากหลายชนิด</p>		<p>สังเกตจากจำนวนชนิดของพรรณไม้ที่อยู่ริมทางเดินเข้าสู่หน้าตกและบริเวณโดยรอบหน้าตก</p>
1.1.10 สัตว์ป่าจำพวกนก	<p>(1) พบ 1 ชนิด</p> <p>(2) พบ 2-3 ชนิด</p> <p>(3) พบ 4-5 ชนิด</p> <p>(4) พบ 6-10 ชนิด</p> <p>(5) พบมากกว่า 10 ชนิด หรือมีชนิดที่หายาก</p>		<p>นกเป็นสัตว์ป่าที่ผู้ประเมินสามารถสังเกตเห็นได้ง่าย โดยผู้ประเมินสามารถสังเกตเห็นนกได้ในบริเวณที่เป็นพื้นที่โล่ง เช่น บริเวณริมลำธาร หรือตัวน้ำตก เป็นต้น</p>
1.1.11 ลักษณะทิวทัศน์	<p>(1) มองไม่เห็นทิวทัศน์ เพราะเป็นหน้าตกเดี่ยว</p> <p>(2) มองเห็นทิวทัศน์ได้เพียงเล็กน้อย</p> <p>(3) มองเห็นทิวทัศน์ในบางมุม แต่ไม่สวยงาม</p> <p>(4) มองเห็นทิวทัศน์สวยงามในบางมุม</p> <p>(5) มองเห็นทิวทัศน์สวยงามมาก มีมุมมองกว้างและไกลเห็นได้จากหลายๆ มุม</p>		<p>พิจารณาจากความสวยงามของทิวทัศน์เมื่อขึ้นไปบนหน้าผาหน้าตกหรือบริเวณจุดชมวิวน้ำตก</p>

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.12 สภาพธรรมชาติของเส้นทาง	<ol style="list-style-type: none"> เส้นทางถูกตัดแปลงไปจากธรรมชาติมาก เช่น ทำเป็นบันไดคอนกรีตมีราวจับ ทำให้ขาดความเป็นธรรมชาติ เส้นทางส่วนใหญ่ถูกตัดแปลงให้เป็นทางขึ้นที่สะดวกโดยใช้วัสดุก่อสร้าง แต่ยังไม่เหลือส่วนที่เป็นธรรมชาติพอสมควร เส้นทางมีการตัดแปลงโดยใช้วัสดุสร้างในส่วนที่สูงชันให้ความสะดวกขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังคงมีสภาพธรรมชาติ เส้นทางยังเป็นธรรมชาติอยู่มากโดยมีการปรับทางเดินโดยใช้วัสดุธรรมชาติเพียงเล็กน้อยในส่วนที่สูงชัน เส้นทางเป็นทางเดินแคบๆ ไม่มีการตัดแปลงธรรมชาติ 		เส้นทางเดินเข้าสู่หน้าตกควรมีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์สองข้างทางและเป็นลักษณะเส้นทางธรรมชาติที่มีการตัดแปลงน้อยที่สุด หรือถ้าจำเป็นจะต้องมีการตัดแปลงเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวที่จะใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติหรือให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด
1.1.13 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์	<ol style="list-style-type: none"> ไม่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือไม่มีเรื่องเล่าพื้นบ้าน มีเรื่องเล่าขานแบบตำนานพื้นบ้านแต่คนท้องถิ่นสนใจน้อย มีเรื่องเล่าขานแบบตำนานพื้นบ้านและคนท้องถิ่นมีความเชื่อถือออกมา มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติ แต่ไม่มีการบันทึกหลักฐาน มีการบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ เช่น มีจารึกพระบรมราชโองการ 		ความสำคัญทางประวัติศาสตร์มีตั้งแต่ระดับท้องถิ่น เช่น การมีเรื่องเล่าพื้นบ้าน ตัวอย่างเรื่องเล่าพื้นบ้านในแหล่งน้ำตก เช่น วังบัวบาน บริเวณหน้าตกห้วยแก้ว จ. เชียงใหม่ หรือมีความสำคัญในระดับประเทศ เช่น มีหลักฐานว่าเคยมีพระมหากษัตริย์เสด็จประพาส โดยมีหลักฐานปรากฏ เช่น มีจารึกพระบรมราชโองการหรือมีหลักฐานอื่น เช่น ที่หน้าตกพรวัว จ. จันทบุรี มีฉลองกรณ์เจดีย์และปรางค์พระนางเรือล่ม เป็นต้น
คะแนนรวมข้อ 1.1 (65 คะแนน)			

1.2 ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)			
1.2.1 สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณเหนือหน้าตก			
	<ol style="list-style-type: none"> สภาพธรรมชาติถูกทำลายมาก มีการบุกรุกถางพื้นที่และเปิดหน้าดิน สภาพธรรมชาติกำลังถูกบุกรุกและมีแนวโน้มขยายตัวขึ้น สภาพธรรมชาติเคยถูกทำลาย แต่ปัจจุบันกำลังฟื้นตัวและได้รับการคุ้มครอง สภาพธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์ บางส่วนกำลังได้รับการฟื้นฟู และพื้นที่ได้รับการอนุรักษ์ สภาพธรรมชาติสมบูรณ์ เป็นป่าต้นน้ำลำธารที่ได้รับการอนุรักษ์ 		หน้าตกส่วนใหญ่เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีแหล่งกำเนิดอยู่ในป่าต้นน้ำ ดังนั้นถ้าพื้นที่ป่าบริเวณเหนือหน้าตกถูกทำลายลงจะทำให้ศักยภาพในการเก็บกักน้ำลดลง ทำให้ปริมาณน้ำของหน้าตกเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยอาจมีมากเกินไปในฤดูฝนและน้อยเกินไปในฤดูแล้ง และยังคงอาจส่งผลต่อคุณภาพน้ำของหน้าตกอีกด้วย

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.2.2 สภาพการบุกรุกบริเวณหน้าตก	<p>คำคะแนนและความหมาย</p> <p>(1) มีการบุกรุกพื้นที่อย่างมากในพื้นที่โดยรอบ</p> <p>(2) มีการบุกรุกอยู่บ้าง และมีแนวโน้มนำเพิ่มขึ้น</p> <p>(3) มีการบุกรุกมาก่อนแล้ว แต่การบุกรุกใหม่มีน้อยเพราะชุมชนเข้าใจปัญหาและให้ความร่วมมือ</p> <p>(4) เป็นป่าสมบูรณ์ มีการบุกรุกน้อย เพราะชุมชนเข้าใจปัญหาและช่วยกันดูแล</p> <p>(5) หน้าตกอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าสมบูรณ์และมีการดูแลป้องกันการบุกรุกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือชุมชน</p>		<p>หน้าตกบางแห่งมีชุมชนอาศัยอยู่โดยรอบแหล่งน้ำตก ทำให้มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ที่บริเวณน้ำตกมากไม่ว่าจะเป็นด้านเกษตรกรรม หรือการเข้าไปใช้จากหน้าตก การตัดถนน และแม้แต่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการพัฒนาต่างๆ เหล่านี้หากขาดการควบคุมที่ดีจะทำให้สภาพธรรมชาติของน้ำตกถูกทำลายลงได้</p>
1.2.3 การมีโครงการเกี่ยวกับการใช้หน้าเหนือ	<p>(1) มีโครงการใช้หน้าเหนือหน้าตก และไม่มีระเบียบหรือการประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้น</p> <p>(2) มีโครงการใช้หน้าเหนือหน้าตก และมีระเบียบปฏิบัติในระดับท้องถิ่น</p> <p>(3) มีโครงการใช้หน้าเหนือหน้าตก มีระเบียบปฏิบัติ และมีการประเมินผลกระทบ</p> <p>(4) มีโครงการขนาดเล็กเห็นหน้าตก ซึ่งมีผลกระทบต่อระดับน้ำน้อย</p> <p>(5) ไม่มีโครงการใดๆ ที่จะเปลี่ยนธรรมชาติหน้าตก</p>		<p>โครงการพัฒนาเกี่ยวกับใช้หน้าเหนือหน้าตก เช่น โครงการก่อสร้างเขื่อน การพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อาจส่งผลกระทบต่อสภาพธรรมชาติของน้ำตกทำให้เกิดการทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสภาพได้</p>
1.2.4 ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ	<p>(1) มีภัยธรรมชาติเฝ้าระวังตลอดหรือเพียงบางช่วงของปี</p> <p>(2) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้งต่อปี</p> <p>(3) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี</p> <p>(4) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี</p> <p>(5) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือนานกว่า</p>		<p>พิจารณาจากโอกาสที่แหล่งธรรมชาติจะถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ เช่น พายุ แผ่นดินไหว หรือจากสภาพธรรมชาติของตนเอง เช่น สภาพพื้นที่ที่มีความแข็งแรงพอ หรืออัตราการกัดกร่อนของน้ำสูง เป็นต้น โดยวัดจากสถิติการเกิดภัยธรรมชาติ</p>
คะแนนรวมข้อ 1.2 (20 คะแนน)			
คะแนนรวม ข้อ 1 (เต็ม 85 คะแนน)			

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 60 คะแนน)			
2.1 ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 15 คะแนน)			
2.1.1 โอกาสในการเป็นแหล่งดูสัตว์	(1) มีน้อยมาก เนื่องจากพบสัตว์น้อยกว่า 5 ชนิดใน 1 ชั่วโมง (2) มีน้อย เนื่องจากพบสัตว์ 6-10 ชนิดใน 1 ชั่วโมง (3) มีปานกลาง เนื่องจากพบสัตว์ 11-20 ชนิดใน 1 ชั่วโมง (4) มีมาก เนื่องจากพบสัตว์มากกว่า 20 ชนิดใน 1 ชั่วโมง (5) มีมาก และมีชนิดที่สวยงามหรือชนิดหายาก		การพิจารณาจะดูจากจำนวนชนิดของสัตว์ที่พบในแหล่งธรรมชาตินั้น โดยเฉพาะสัตว์ป่าที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว เช่น นกหายากชนิดต่างๆ หรือผีเสื้อที่มีสีสันสวยงาม ตัวอย่างเช่นใน 1 ชั่วโมงอาจพบนก 10 ชนิด และพบผีเสื้ออีก 5 ชนิด ก็นับว่าพบสัตว์ทั้งหมด 15 ชนิด เป็นต้น
2.1.2 โอกาสในการเป็นแหล่งดูพันธุ์พืช	(1) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชน้อย และเป็นชนิดที่สามารถพบได้ทั่วไปในประเทศไทย (2) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชมากขึ้น แต่เป็นชนิดที่สามารถพบได้ทั่วไปในประเทศไทย (3) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชปานกลาง และมีชนิดที่น่าสนใจหายาก แต่โอกาสที่จะพบเห็นในแหล่งท่องเที่ยวมีน้อย (4) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชมาก และมีชนิดที่น่าสนใจหายาก และโอกาสที่จะพบเห็นในแหล่งท่องเที่ยวมีมาก (5) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชมาก โดยมีชนิดที่น่าสนใจหายาก และโอกาสที่จะพบเห็นในแหล่งท่องเที่ยวมีมาก และนักท่องเที่ยวที่มีความประสงค์จะไปชมสิ่งดังกล่าว		การที่แหล่งน้ำตกมีพันธุ์พืชที่มีความหลากหลายหรือมีลักษณะโดดเด่นหายาก จะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมได้เป็นอย่างดี และสามารถเพิ่มความหลากหลายและความน่าสนใจของกิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณแหล่งน้ำตกได้ ทั้งนี้ ความหลากหลายของพันธุ์พืช (Plant Diversity) คือ การที่มีพืชนานาชนิดหลากหลายพันธุ์ ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางพันธุกรรม และความหลากหลายของระบบนิเวศ
2.1.3 ความสามารถในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่บริเวณน้ำตก	(1) มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้น้อยกว่า 100 คน (2) มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้ 101-300 คน (3) มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้ 301-800 คน (4) มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้ 801-1,600 คน (5) มีพื้นที่ที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 1,600 คนขึ้นไป		ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวพิจารณาจากขนาดของพื้นที่ ซึ่งโดยทั่วไปพื้นที่เพื่อการพักผ่อนในลักษณะธรรมชาตินั้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้แบบหนาแน่นสูงได้ที่ 0.02 - 0.025 คนต่อพื้นที่ 1 ตารางเมตร ดังนั้น ถ้าน้ำตกสามารถรับนักท่องเที่ยวได้ 1,500 - 2,000 คนขึ้นไป จะถือได้ว่าน้ำตกนั้นมีสภาพพื้นที่เอื้ออำนวยให้พัฒนาเพื่อรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ หากรับนักท่องเที่ยวได้น้อยกว่า 300 คนลงมาจะถือได้ว่าสภาพพื้นที่ไม่อำนวยให้รับนักท่องเที่ยวได้มาก
คะแนนรวมข้อ 2.1 (15 คะแนน)			

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.2 การเข้าถึง (คะแนนเต็ม 10 คะแนน)			
2.2.1 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขตบริการ	<p>(1) มีทางเข้าถึงได้แต่ไม่สะดวกในทุกช่วงเวลา เฉพาะรถบางประเภทสามารถเข้าถึงได้และเส้นทางไม่มีความปลอดภัยเท่าที่ควร</p> <p>(2) มีความสะดวกในการเข้าถึงน้อย สภาพถนนดีเฉพาะในบางฤดูกาล เส้นทางมีความปลอดภัยหรือบางช่วงบางเวลา</p> <p>(3) มีทางเข้าถึงได้สะดวกในทุกฤดูกาล แต่รถยนต์นั้นสามารถใช้งานได้ต่ำกว่า 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง</p> <p>(4) มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถยนต์นั้นในทุกฤดูกาล เส้นทางมีความปลอดภัย แต่ถ้ามีการปรับปรุงขนาดของเส้นทางหรือสภาพเส้นทางจะทำให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น</p> <p>(5) มีความสะดวกในการเข้าถึงมาก มีขนาดของทางเดินรถที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่สภาพเส้นทางดี พื้นผิวถนนเป็นถนนคอนกรีตหรือลาดยาง เส้นทางมีความปลอดภัยเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล มีป้ายบอกทางเป็นระยะๆ</p>		พิจารณาจากสภาพของเส้นทางที่เอื้ออำนวย ความสะดวกในการเดินทาง ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง ความสามารถในการเข้าถึงทุกฤดูกาล ประเภทของยานพาหนะที่เข้าถึงได้
2.2.2 ความเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวหลัก	<p>(1) แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นอยู่ใกล้เคียง</p> <p>(2) แหล่งท่องเที่ยวไม่อยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลัก แต่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่น่าสนใจอยู่ใกล้เคียงบ้าง</p> <p>(3) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้ แต่แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอาจไม่มีความสนใจเท่าที่ควร</p> <p>(4) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้โดยง่าย แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความน่าสนใจปานกลาง</p> <p>(5) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้โดยง่าย แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความหลากหลาย สร้างวงจรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้</p>		พิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยวนั้นอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวหลักหรือทางผ่านของนักท่องเที่ยวที่เดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งที่มีความสำคัญหรือไม่ มีแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบที่ส่งเสริมให้เกิดวงจรท่องเที่ยวได้หรือไม่ ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่โดดเดี่ยวห่างไกลจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น
คะแนนรวมข้อ 2.2 (10 คะแนน)			

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.3 ความปลอดภัย (คะแนนเต็ม 25 คะแนน)			
2.3.1 ความปลอดภัย บริเวณหน้าตก	(1) บริเวณหน้าตกมีคนมาก มีอุบัติเหตุบ่อยครั้ง (2) หน้าตกเป็นหินลื่น และมีกระแสที่แรง (3) หน้าตกเป็นหินลื่น แต่กระแสไม่แรง (4) หน้าตกเป็นหินปูน ไม่ลื่น แต่มีกระแสที่แรง (5) หน้าตกเป็นหินปูน ไม่ลื่น และกระแสไม่แรง		พิจารณาจากลักษณะของหินที่อาจทำให้เกิดการลื่นหรือกระแสที่อาจก่อให้เกิดอันตรายจากการเล่นน้ำ การจมน้ำ และการลื่นตกจากที่สูง
2.3.2 ความเชี่ยวชาญและ ความลึกของน้ำ	(1) น้ำเชี่ยวและลึกมาก ไม่สามารถลงเล่นน้ำได้ (2) น้ำเชี่ยวแต่ไม่ลึกมาก ไม่สามารถลงเล่นน้ำได้ (3) น้ำเชี่ยว มีความลึกเป็นบางจุด ลงเล่นน้ำได้ในบางบริเวณ แต่ต้องมีความระมัดระวัง (4) น้ำเชี่ยวเล็กน้อย มีความลึกเป็นบางจุด สามารถลงเล่นน้ำได้ (5) น้ำไม่เชี่ยวและมีความลึกเหมาะสมสามารถลงเล่นน้ำได้ทุกบริเวณ		พิจารณาจากความเชี่ยวชาญของน้ำในฤดูน้ำหลาก และ ความลึกของน้ำบริเวณแอ่งน้ำตกที่เป็นจุดเล่นน้ำ
2.3.3 ความปลอดภัย ของเส้นทางเข้าสู่ ตัวน้ำตกและเส้นทาง บริเวณตัวน้ำตก	(1) เป็นเส้นทางสูงชันโดยตลอด มีเส้นทางปีนป่ายขึ้นได้แต่ลำบาก และมีระยะไกล (2) เป็นเส้นทางสูงชันโดยตลอด มีเส้นทางปีนป่ายขึ้นได้ลำบาก แต่มีระยะทางใกล้ (3) เป็นเส้นทางสูงชันสลับที่ราบ ต้องปีนป่ายอย่างลำบากในบางช่วง มีทางปีนป่ายขึ้นไปได้ง่ายในขั้นต้นๆ ของน้ำตก แต่ลำบากในการขึ้นไปชั้นสูงๆ (4) เส้นทางส่วนใหญ่เป็นทางราบ แต่มีระยะทางไกล และการปีนป่ายขึ้นไปชั้นสูงๆ ของน้ำตก ยังมีความลำบากในบางช่วง (5) เป็นเส้นทางราบ มีระยะทางเหมาะสม มีทางปีนป่ายขึ้นไปชั้นสูงๆ ของน้ำตกได้ไม่ลำบาก		พิจารณาจากความยากลำบากและอันตรายในการปีนป่ายเนื่องจากน้ำตกมีลักษณะสูงชัน
2.3.4 การเกิดเหตุ อันตรายต่อนักท่องเที่ยว จากภัยธรรมชาติ	(1) มีบ่อยตลอดปี (2) มีทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี (3) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 4-5 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (4) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 2-3 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (5) มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายน้อยกว่า 2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี		พิจารณาจากความถี่ของการเกิดเหตุอันตรายในระยะเวลา 10 ปี ทั้งจากตัวพื้นที่และในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยวที่เกิดจากภัยธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำป่า ดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย เป็นต้น

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.3.5 การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากปัจจัยอื่น	(1) มีบ่อยตลอดปี (2) มีทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี (3) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 4-5 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (4) มีสถิติการเกิดเหตุอันตราย 2-3 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (5) มีสถิติการเกิดเหตุอันตรายน้อยกว่า 2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี		พิจารณาจากความถี่ของการเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุอันตรายในระยะเวลา 10 ปี ทั้งจากตัวพื้นที่และในบริเวณเส้นทางท่องเที่ยวที่เกิดจากปัจจัยอื่น เช่น ภัยจากโจรสลัด เรือล่ม รถชน เป็นต้น
คะแนนรวมข้อ 2.3 (25 คะแนน)			

2.4 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 10 คะแนน)			
2.4.1 ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของตัวแหล่งท่องเที่ยว	(1) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้น้อยมาก หรือมีความเหมาะสมของทรัพยากรมาก หรือมีข้อจำกัดของพื้นที่มากอาจไม่เหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว (2) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการพัฒนาได้น้อย หรือทรัพยากรท่องเที่ยวมีความเหมาะสมในระดัปลานกลาง (3) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการพัฒนาในระดัปลานกลาง หรือทรัพยากรท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวในระดับหนึ่ง (4) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการพัฒนาท่องเที่ยวได้มาก หรือทรัพยากรท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวน้อย (5) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการพัฒนาท่องเที่ยวได้มาก หรือทรัพยากรท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวน้อย และปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูง		พิจารณาจากระดับของข้อจำกัดในการพัฒนา หากแหล่งท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวหรือความเปราะบางของทรัพยากรธรรมชาติมากก็จะสามารถรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้น้อย ข้อจำกัดในที่นี้ เช่น ขนาดของพื้นที่ที่สามารถสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวได้

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.4.2 ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว	<p>ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มโดยองค์กรท้องถิ่น เพื่อช่วยกำหนดนโยบายและวางแผนทางการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ</p> <p>(1) มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นร่วมกำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ แต่การปฏิบัติยังไม่สัมฤทธิ์ผล</p> <p>(2) มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นและภาคเอกชนให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติในระดับหนึ่ง ซึ่งยังมีปัญหาเรื่องงบประมาณและกำลังคน</p> <p>(3) มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนและจัดหาด้านนโยบาย งบประมาณ และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้ผลดีและเพียงพอในปัจจุบัน</p> <p>(4) มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณและบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>(5) มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะมากขึ้นในอนาคต</p>		พิจารณาจากกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยวได้แก่ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมทั้งศักยภาพในการประสานความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
คะแนนรวมข้อ 2.4 (10 คะแนน)			
คะแนนรวม ข้อ 2 (เต็ม 60 คะแนน)			

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3. การบริหารจัดการ (คะแนนเต็ม 65 คะแนน) (แหล่งน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวไม่ต้องประเมินองค์ประกอบนี้)			
3.1 การจัดการอนุรักษ์และรักษาสีน้ำตก (คะแนนเต็ม 35 คะแนน)			
3.1.1 การจัดการกิจกรรมที่เหมาะสม	<p>(1) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและสภาพทางกายภาพ และไม่เป็นที่นิยมของคนในท้องถิ่น</p> <p>(2) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม แต่เป็นที่นิยมของคนในท้องถิ่น</p> <p>(3) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรมน้อย และเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่</p> <p>(4) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรมเล็กน้อย เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ</p> <p>(5) กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรม เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ</p>		พิจารณาจากสภาพผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพจะช่วยป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับแหล่งธรรมชาติหรือพื้นที่ที่มีความเปราะบางได้
3.1.2 การจัดการด้านภูมิทัศน์และความเรียบร้อยของพื้นที่	<p>(1) ไม่มีการจัดการด้านภูมิทัศน์ ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดทัศนอุจาดจนกลายเป็นสถานที่เสื่อมโทรม</p> <p>(2) มีการจัดการด้านภูมิทัศน์น้อย หรือมีการจัดการที่ไม่เหมาะสมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้คุณค่าของสถานที่ลดลง</p> <p>(3) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ เป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางบริเวณที่ไม่เหมาะสม</p> <p>(4) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ แต่การดำเนินการอาจจัดชิดไปบ้างจากปัญหาบางประการ เช่น งบประมาณ ความร่วมมือของผู้ประกอบการ</p> <p>(5) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงามสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นมากขึ้น และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ในระดับที่ดี</p>		พิจารณาจากภูมิทัศน์และความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวเมื่อได้รับการจัดการหรือการดูแลความเรียบร้อยของพื้นที่ ซึ่งการพัฒนาใดๆ จะต้องไม่ทำให้จุดเด่นต่างๆ ต้องเสื่อมโทรมลงไป และสิ่งก่อสร้างจะต้องไม่ขัดแย้งกับความงามของจุดเด่นต่างๆ การจัดการด้านภูมิทัศน์ที่เหมาะสม เช่น การจัดวางตำแหน่งของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้สอดคล้องกับพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น การจัดสร้างสิ่งก่อสร้างหรือการปรุงแต่งภูมิทัศน์ของบริเวณต่างๆ ให้มีความกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.1.3 การจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด	<p>1) ไม่มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย ไม่มีภาชนะรองรับขยะ มีขยะเกลื่อนกลาดเกิดความสกปรกไม่น่าดู</p> <p>2) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย แต่ยังมีข้อบกพร่องสูง และยังมีพบเห็นขยะเกลื่อนกลาดหรือกองขยะในบางบริเวณ</p> <p>3) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย แต่การจัดเก็บ การกำจัด และภาชนะรองรับขยะยังไม่ดีพอภาชนะรองรับยังไม่เพียงพอ</p> <p>4) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย การจัดเก็บกำจัดและภาชนะรองรับขยะเป็นน้อยที่ดีแต่ยังไม่เพียงพอหรือสมบูรณ์เต็มที่ อาจมีปัญหาในบางช่วงเวลา หรือช่วงที่มีนักท่องเที่ยวใช้บริการมาก แต่ก็สามารถจัดการให้พื้นที่สะอาดเรียบร้อยได้ในระยะเวลาหนึ่ง</p> <p>5) มีการจัดเก็บขยะมูลฝอยเป็นอย่างดี มีภาชนะรองรับอย่างเพียงพอและมีความสะอาดอยู่ตลอดเวลา</p>		พิจารณาภาพรวมของการจัดการด้านขยะมูลฝอยไม่ว่าจะเป็นระบบกำจัดขยะมูลฝอย การจัดเก็บ การกำจัด ความเพียงพอของภาชนะที่รองรับว่ามีอุปกรณ์เพียงพอและมีวิธีการจัดการที่เป็นระบบหรือไม่
3.1.4 มาตรการป้องกันผลกระทบต่อนักท่องเที่ยว	<p>1) ไม่มีมาตรการป้องกันผลกระทบ หรือมีแต่น้อย และไม่เป็นผลในทางปฏิบัติ</p> <p>2) มีป้ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบในจุดที่มีความเหมาะสมบ้าง แต่ไม่มีการควบคุม</p> <p>3) มีป้ายประชาสัมพันธ์และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมบ้าง</p> <p>4) มีป้ายประชาสัมพันธ์และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมบ้าง และมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยและควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว</p> <p>5) มีป้ายประชาสัมพันธ์และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมบ้าง เช่น ทางเดินยกระดับ เป็นต้น และมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยและควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว และมีการศึกษาสถานภาพของทรัพยากร ธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนงานที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพกายภาพของพื้นที่</p>		พื้นที่ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติเปราะบาง เช่น บริเวณต้นน้ำลำธาร บริเวณที่มีสังคมพืชหายาก หรือพื้นที่สืบพันธุ์ของสัตว์ป่า พื้นที่เหล่านี้อาจถูกทำลายให้เสียหายได้โดยง่าย ดังนั้นจึงควรมีมาตรการป้องกันและควบคุมผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม หรือการสร้างการกระทำกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือการสร้างสิ่งก่อสร้างป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับพื้นที่เปราะบาง เช่น การกั้นรั้วป้องกัน หรือทางเดินยกระดับ เป็นต้น หรือการมีเจ้าหน้าที่ควบคุมความประพฤติของนักท่องเที่ยว

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย				คะแนน	หมายเหตุ
3.1.5 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อห้ามของพื้นที่ 	0	0.5	1	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน	
นักท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่ 	0	0.5	1		
	<ul style="list-style-type: none"> มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 	0	0.5	1		
	<ul style="list-style-type: none"> มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม 	0	0.5	1		
	<ul style="list-style-type: none"> มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว 	0	0.5	1		
3.1.6 การจัดการด้าน						
การใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> (1) ไม่มีการจัดการใดๆ เลย (2) มีการจัดการอย่างน้อย 1-2 ข้อ แต่ยังไม่เป็นระบบ (3) มีการจัดการทั้ง 3 ข้อ โดยมีระเบียบการปฏิบัติเป็นหลักฐานอยู่บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่อง (4) มีการจัดการทั้ง 3 ข้อ และมีจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 1 ข้อ (5) มีการจัดการทั้ง 3 ข้อ และมีจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานอย่างน้อย 2 ข้อ 				<p>การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่สงวนการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวนพื้นที่นั้นทางการและพื้นที่พักอาศัย 2) การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล 3) การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และให้บริการ 	

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.1.7 การติดตามประเมินผลกระทบ	(1) ไม่มีแผนการติดตามและกาประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เลย (2) มีแผนการดำเนินงาน แต่การปฏิบัติตามแผนไม่ชัดเจน (3) มีแผนการดำเนินงาน แต่มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการดำเนินการอื่น ๆ ในด้านการปรับปรุงแก้ไข (3) มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว แต่การปฏิบัติยังไม่ต่อเนื่อง (5) มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติตามการติดตามการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี		พิจารณาจากการมีเอกสารด้านแผนการติดตามและประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่
คะแนนรวมข้อ 3.1 (35 คะแนน)			

3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 30 คะแนน)					
3.2.1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวน้ำตก	<ul style="list-style-type: none"> มีสถานที่สื่อความหมายธรรมชาติในเส้นทางเข้าสู่ตัวน้ำตก โดยใช้วัสดุที่มีความเหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ 	0	0.5	1	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน
	<ul style="list-style-type: none"> มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง ทั้งที่จุดเริ่มต้นและในระหว่างเส้นทาง 	0	0.5	1	
	<ul style="list-style-type: none"> จัดที่พักเป็นจุดๆ โดยมีลานหรือม้านั่งเป็นช่วงๆ ในระยะความห่างที่เหมาะสม 	0	0.5	1	
	<ul style="list-style-type: none"> จัดทำราวบันไดหรือราวเกาะสำหรับทางเดินในบริเวณที่มีความลาดชันมากหรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน 	0	0.5	1	
	<ul style="list-style-type: none"> มีการจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วงๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม 	0	0.5	1	

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.2.2 ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน	<p>(1) แหล่งท่องเที่ยวขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐาน ไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้</p> <p>(2) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานบางประเภทและไม่เพียงพอหรือมีข้อจำกัดในการใช้งาน</p> <p>(3) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภท แต่มีปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา</p> <p>(4) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพปานกลาง เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา</p> <p>(5) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพดี เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา</p>		พิจารณาจากความเพียงพอของสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานกับการใช้งานในช่วงเวลาปกติและช่วงเทศกาล ซึ่งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในที่นี้ ได้แก่ ระบบไฟฟ้า ระบบประปา และระบบการสื่อสาร
3.2.3 มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย	<p>(1) ไม่มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยแต่อย่างใด</p> <p>(2) มีมาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัยน้อย หรือไม่มีประสิทธิภาพ</p> <p>(3) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพปานกลาง แต่ระบบรักษาความปลอดภัยยังไม่รัดกุม</p> <p>(4) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยอยู่ในระดับดี แต่ไม่เหมาะสมหรือเพียงพอในช่วงฤดูการท่องเที่ยว</p> <p>(5) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยอยู่ในระดับที่ดีมาก มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวทั้งในช่วงปกติและช่วงฤดูการท่องเที่ยว</p>		มาตรการด้านความปลอดภัย เช่น การมีเจ้าหน้าที่ช่วยชีวิต การติดป้ายไว้ในเขตห้ามเล่นน้ำหรือบริเวณอันตราย การให้ห่วงชูชีพผูกลอยไว้เป็นระยะๆ หรือการห้ามดื่มสุรา เป็นต้น

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ															
3.2.4 เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	<p>(1) ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย</p> <p>(2) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นอาสาสมัครท้องถิ่นช่วยเหลือเป็นครั้งคราว</p> <p>(3) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นลูกจ้างประจำของแหล่งท่องเที่ยว แต่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ</p> <p>(4) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นลูกจ้างประจำของแหล่งท่องเที่ยว มีความรู้เรื่องการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและรับมือกับเหตุฉุกเฉินได้ แต่อาจไม่เพียงพอในช่วงฤดูการท่องเที่ยว</p> <p>(5) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นลูกจ้างประจำของแหล่งท่องเที่ยว ที่เหมาะสมเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวทั้งในเชิงปกติและช่วงฤดูการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่มีความรู้เรื่องการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและรับมือกับเหตุฉุกเฉินได้เป็นอย่างดี</p>		พิจารณาจากการมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เพียงพอเหมาะสมต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และความพร้อมของเจ้าหน้าที่ในการรับมือกับเหตุฉุกเฉิน เช่น เจ้าหน้าที่มีความรู้ผ่านการฝึกอบรมด้านความปลอดภัย เป็นต้น															
3.2.5 การให้บริการ	<ul style="list-style-type: none"> มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจน และมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิตราสาร มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ที่มีธรรมาภิบาล และสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้พอสมควร มีการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการให้บริการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ 	<table border="1"> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> <tr> <td>0</td> <td>0.5</td> <td>1</td> </tr> </table>	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1	0	0.5	1	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน
0	0.5	1																
0	0.5	1																
0	0.5	1																
0	0.5	1																
0	0.5	1																

เกณฑ์/ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน			หมายเหตุ
3.2.6 การจัดการด้านการมีส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> มีตัวแทนของชุมชนในการร่วมวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว 	0	0.5	1	หากไม่มีคุณสมบัติตามที่ระบุ ให้ 0 คะแนน หากมีแต่ไม่ได้ดำเนินการหรือไม่มีประสิทธิภาพ ให้ 0.5 คะแนน และหากมีคุณสมบัติตรง ให้ 1 คะแนน
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว 	0	0.5	1	
	<ul style="list-style-type: none"> มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว 	0	0.5	1	
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 	0	0.5	1	
	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนมีรายได้จากการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการด้านที่พัก การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น 	0	0.5	1	
คะแนนรวมข้อ 3.2 (30 คะแนน)					

คะแนนรวม ข้อ 3 (เต็ม 65 คะแนน)	
---------------------------------------	--

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing.

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing.

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 25 lines.

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing.

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing.

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing.

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing.

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing.

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 25 lines.

กระดาษบันทึก

A series of horizontal dotted lines for writing.

ประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
เรื่อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกเพื่อเป็น
ประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

อาศัยอำนาจ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มาตรา 32
และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวง
แบ่งส่วนราชการ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2545 ดังนั้น สำนักงาน
พัฒนาการท่องเที่ยว จึงออกประกาศ เรื่อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ดังมี
รายละเอียดแนบท้ายประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2551

(นงธนิกฐา มุตติชาติ)
ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

เอกสารแนบท้าย
ประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว
เรื่อง กำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก
ลงวันที่ 27 พฤษภาคม 2551

แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีน้ำตกเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในแหล่งน้ำตก ได้แก่ การว่ายน้ำ การนั่งพักผ่อน รับประทานอาหาร การเดินสำรวจน้ำตก การล่องแก่ง การดูนก และการตกปลา เป็นต้น

ข้อ 1 ขอบข่าย

กำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกดำเนินการทดสอบดัชนีชี้วัดในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวตัวอย่าง เพื่อประยุกต์ใช้ในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ดำเนินการตรวจประเมินเพื่อให้การรับรองมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก รวมทั้งเสนอแนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ให้แก่ผู้รับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวนำไปปฏิบัติ

ข้อ 2 มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ที่มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ ทั้งนี้ในแต่ละองค์ประกอบจะมีหลักเกณฑ์และดัชนีชี้วัดในการพิจารณาความมีศักยภาพ ความมีประสิทธิภาพ และความมีคุณภาพ เพื่อใช้ประเมินมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวชนิดนั้นด้วย

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย หมายถึง คุณค่าหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ซึ่งเกิดขึ้นจากหลายองค์ประกอบ ทั้งในด้านความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่มีต่อระบบนิเวศ ความสำคัญต่อมนุษย์จากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติ คุณค่าทางด้านการเรียนรู้ และคุณค่าทางด้านจิตใจ รวมถึงความเสี่ยงต่อการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงภาวะของปัจจัยต่างๆ ที่อยู่รอบๆ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติของน้ำตกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้านใดด้านหนึ่ง ปัจจัยต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้น อาจมาจากภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่ไม่สามารถยับยั้งภัยธรรมชาตินั้นได้ และอีกประการหนึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะตั้งใจหรือความไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านลบขึ้นกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

-2-

1. คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก ประกอบด้วย 13 ดัชนีชี้วัด
 - 1.1 ปริมาณน้ำ
 - 1.2 ความสูงของน้ำตก
 - 1.3 ความกว้างของหน้าผาที่น้ำตกลงมา
 - 1.4 จำนวนชั้น
 - 1.5 คุณภาพน้ำของน้ำตก
 - 1.6 หินบริเวณน้ำตก
 - 1.7 แอ่งน้ำบริเวณน้ำตก
 - 1.8 สภาพความสมบูรณ์ของป่า
 - 1.9 พรรณไม้
 - 1.10 สัตว์ป่าจำพวกนก
 - 1.11 ลักษณะทิวทัศน์
 - 1.12 สภาพธรรมชาติของเส้นทาง
 - 1.13 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์
2. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 - 2.1 สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณเหนือน้ำตก
 - 2.2 สภาพการบุกรุกบริเวณน้ำตก
 - 2.3 การมีโครงการเกี่ยวกับการใช้น้ำเหนือน้ำตก
 - 2.4 ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว หมายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ ให้มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว มีเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

1. ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 - 1.1 โอกาสในการเป็นแหล่งดูสัตว์
 - 1.2 โอกาสในการเป็นแหล่งดูพันธุ์พืช
 - 1.3 ความสามารถในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่บริเวณน้ำตก
2. การเข้าถึง ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 - 2.1 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขตบริการ
 - 2.2 ความเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวหลัก
3. ความปลอดภัย ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัดได้แก่
 - 3.1 ความสิ้นของหินบริเวณน้ำตก
 - 3.2 ความเชี่ยวและความลึกของน้ำ
 - 3.3 ความปลอดภัยของเส้นทางเข้าสู่ น้ำตกและเส้นทางบริเวณน้ำตก
 - 3.4 การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติ
 - 3.5 การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากปัจจัยอื่น

4. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

4.1 ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของตัวแหล่งท่องเที่ยว

4.2 ความร่วมมือขององค์การท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

1.1 การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม

1.2 การจัดการด้านภูมิทัศน์และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่

1.3 การจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด

1.4 มาตรการป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบาง

1.5 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

1.6 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยว

1.7 การติดตามประเมินผลกระทบ

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

2.1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวน้ำตก

2.2 ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน

2.3 มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย

2.4 เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

2.5 การให้บริการ

2.6 การจัดการด้านการมีส่วนร่วม

ข้อ 3 การวัดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก การวัดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกสามารถแบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบ ซึ่งมีจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด 42 ตัวชี้วัด โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นแรงดึงดูดใจสำคัญสำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ส่วนองค์ประกอบด้านการบริหารมีความสำคัญของคะแนนรองลงมา และองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวมีความสำคัญรองลงมา

ข้อ 4 การตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

“การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก” หมายถึง กระบวนการและวิธีการตรวจสอบและประเมินมาตรฐานด้านต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

-4-

“เครื่องหมายรับรองมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก” หมายถึง เครื่องหมายที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวได้ออกให้ เพื่อแสดงคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ที่ผ่านการประเมินมาตรฐาน

“สำนักงาน” หมายถึง สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

“คณะกรรมการ” หมายถึง คณะกรรมการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ว่าด้วยการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

“หนังสือรับรอง” หมายถึง หนังสือรับรองที่สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวออกให้เป็น หลักฐานแสดงคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ที่ผ่านการประเมินมาตรฐาน

“ผู้อำนวยการ” หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

“คณะทำงาน” หมายถึง คณะบุคคลซึ่งได้รับแต่งตั้งจากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว หรือคณะกรรมการ

ข้อ 1 ให้มีคณะกรรมการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ระดับชาติคณะหนึ่ง ประกอบด้วย บุคคลทั้งภาครัฐและเอกชน มีจำนวนไม่เกิน 15 คน ตามที่ผู้อำนวยการ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวแต่งตั้ง

ข้อ 2 ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ตามที่ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กำหนด

ข้อ 3 ให้มีคณะกรรมการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกระดับ จังหวัดคณะหนึ่ง มีจำนวนไม่เกิน 9 คน ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง

ข้อ 4 ให้คณะกรรมการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกระดับ จังหวัดมีอำนาจหน้าที่ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนด

ข้อ 5 ความเป็นมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ที่ผ่านการประเมินและได้ มาตรฐาน จะได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐานพร้อมหนังสือรับรองมาตรฐาน ตามที่กำหนด

แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ที่ได้มาตรฐานจะได้รับการประเมินใหม่ทุก 2 ปี หากมีระดับคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานจะถูกถอดถอนการรับรองมาตรฐาน พร้อมทั้งต้องส่งคืน เครื่องหมายรับรองมาตรฐานและหนังสือรับรองมาตรฐานต่อสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

รายชื่อคณะผู้จัดทำ

1. ว่าที่ร้อยตรีอานุกาพ	เกษรสุวรรณ	ที่ปรึกษา
2. นางชุตินา	พัฒนราช	ที่ปรึกษา
3. นางพัชราภรณ์	ทวีกสิกรรม	คณะทำงาน
4. นางสาววรุณกาญจน์	ฐิติธรรมาภรณ์	คณะทำงาน
5. นางสาวศุสัีวรรณ	ดีที่สุด	คณะทำงาน
6. นางสาวศิริพร	นามพิทักษ์สุข	คณะทำงาน
7. นางสาวสำพันธ์	ขุนราช	คณะทำงาน
8. นางสาวชญาภา	ไชยวุฒิ	คณะทำงาน
9. นางสาวศิริพร	ลิมพฤษเกษม	คณะทำงาน
10. นางสาวสุพัฒนา	ศักดิ์ปิยะพันธ์	คณะทำงาน
11. นางสาวฐิติกา	คงพลาย	คณะทำงาน
12. นางสาวเพ็ญนภา	ปัญญาธนัญไชย	คณะทำงาน
13. นายโกวิท	รักตะกนิษฐ์	คณะทำงาน

ลิขสิทธิ์ของ

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

154 ถนนพระรามที่ 1 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร./โทรสาร 0 2219 4039 เว็บไซต์ <http://www.tourism.go.th>

สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

สนามกีฬาแห่งชาติ ถนนพระรามที่ 1 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทร. 0-2219-4010-17, แฟกซ์ 0-2219-4039, <http://www.tourism.go.th>